

Reconstructie in Beeld

*feiten,
cijfers
en voorbeelden*

landbouw, natuur
en voedselkwaliteit

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Inhoudsopgave

4 Voorwoord

7 Waarom dit boekje?

9 Feiten en cijfers van de reconstructie

9 Aanleiding voor reconstructie

9 De reconstructiewet

13 Uitvoering van reconstructie

22 Reconstructie en het ILG

23 Zoneringsgebieden

23 Thema's van de reconstructie

23 Landbouw

34 Milieu

42 Natuur

46 Water

48 Resultaten van bijzondere rijksregelingen

48 Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV)

49 Regeling Ruimte voor ruimte

52 Landelijk experiment verplaatsing intensieve veehouderij (LVIV)

53 Bronvermelding en colofon

55 Bijlage: tabellen landbouw

Voorwoord

Het platteland is een economische factor van betekenis, met de landbouw als belangrijke hoeksteen. Naast de landbouw biedt het platteland ruimte voor andere functies zoals natuur, recreatie en landschap, een prettige woonomgeving en ondernemingsklimaat. En tenslotte is het met zijn rust, ruimte en stilte een bron van inspiratie voor de bezoekers en gebruikers.

Deze veelheid aan functies in eenzelfde gebied levert spanningen op. Met name op de zandgebieden in Oost en Zuid Nederland is dit het geval. Dat komt door de aanwezigheid van de intensieve veehouderij en de betekenis ervan in economische, ecologische en sociaal-economische zin. Een spanning die nog eens pijnlijk zichtbaar werd met de uitbraak van de Klassieke Varkenspest in 1997. Tot eind maart 1998 zijn er in totaal 429 bedrijven besmet verklaard en ongeveer 10 miljoen varkens geruimd. De totale kosten bedroegen ruim 1.4 miljard euro. Ontwikkelingen op het platteland werden als het ware geblokkeerd; ook de uitvoering van het beleid kwam stil te liggen.

Kort na deze aangrijpende gebeurtenissen is een proces van grootschalige revitalisering van start gegaan, onder de naam 'Reconstructie Zandgebieden'. Onder de regie van de vijf betrokken provincies en in samenspraak met bij het landelijk gebied betrokken partijen, zijn integrale reconstructieplannen ontwikkeld.

Op dit moment, 10 jaar naar de eerste uitbraak van de Klassieke Varkenspest, zijn alle reconstructieplannen goedgekeurd en in uitvoering.

Graag bied ik u namens het Rijksprogrammteam Reconstructie Zandgebieden dit boekje aan met de kerncijfers van een aantal belangrijke reconstructiethema's. Dit om de grootschalige veranderingen en de trends op het platteland die het proces van de reconstructie teweeg brengt, zichtbaar te maken.

Ik hoop dat dit boekje bijdraagt aan de verdere vorming van een gemeenschappelijk beeld rondom de reconstructie en wens u hierbij veel leesplezier.

Rob van Brouwershaven
Directeur Directie Regionale Zaken

Waarom dit boekje?

De term 'reconstructie' is onder ingewijden inmiddels aardig bekend. Maar wat is de aanleiding geweest voor dit beleid en de uiteindelijke totstandkoming van reconstructieplannen? En welke autonome ontwikkelingen hebben zich voorgedaan?

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Directie Regionale Zaken (LNV DRZ) heeft de Dienst Landelijk Gebied (DLG) gevraagd om antwoord te geven op bovenstaande vragen. Het boekje dat thans voor u ligt is hiervan het resultaat en heeft tot doel om betrokkenen bij de totstandkoming en uitvoering van de reconstructie niet uitputtend maar in kort bestek te informeren. Vandaar ook het bondige formaat.

Naast uitleg over geschiedenis en achtergronden van het reconstructiebeleid, wordt in dit boekje aandacht besteed aan feiten en cijfers van een select aantal belangrijke reconstructiethema's zoals landbouw en natuur. Hiertoe is gebruik gemaakt van bestaande gegevens(-bronnen). Verspreid door het boekje wordt de uitvoering van het beleid geïllustreerd door middel van beelden en informatie van een aantal projecten uit de praktijk. Tenslotte zijn als bijlage achtergrondgegevens opgenomen.

Project in uitvoering Pilot Notter

Project: Structuurverbetering van de landbouw, beekherstel, opruimen gebouwen op es en oprichten nieuw Kulturhus.
Doel: Extensivering van de landbouw, nieuwe natuur, landschappelijke kwaliteit en leefbaarheid.

Kosten: 8 miljoen euro.
Financiers: Rijk, provincie, gemeenten, waterschap en particulieren.
Bijzonderheden: Integrale aanpak, financiering ('rood voor rood') en betrokkenheid van belanghebbenden.

Feiten en cijfers van de reconstructie

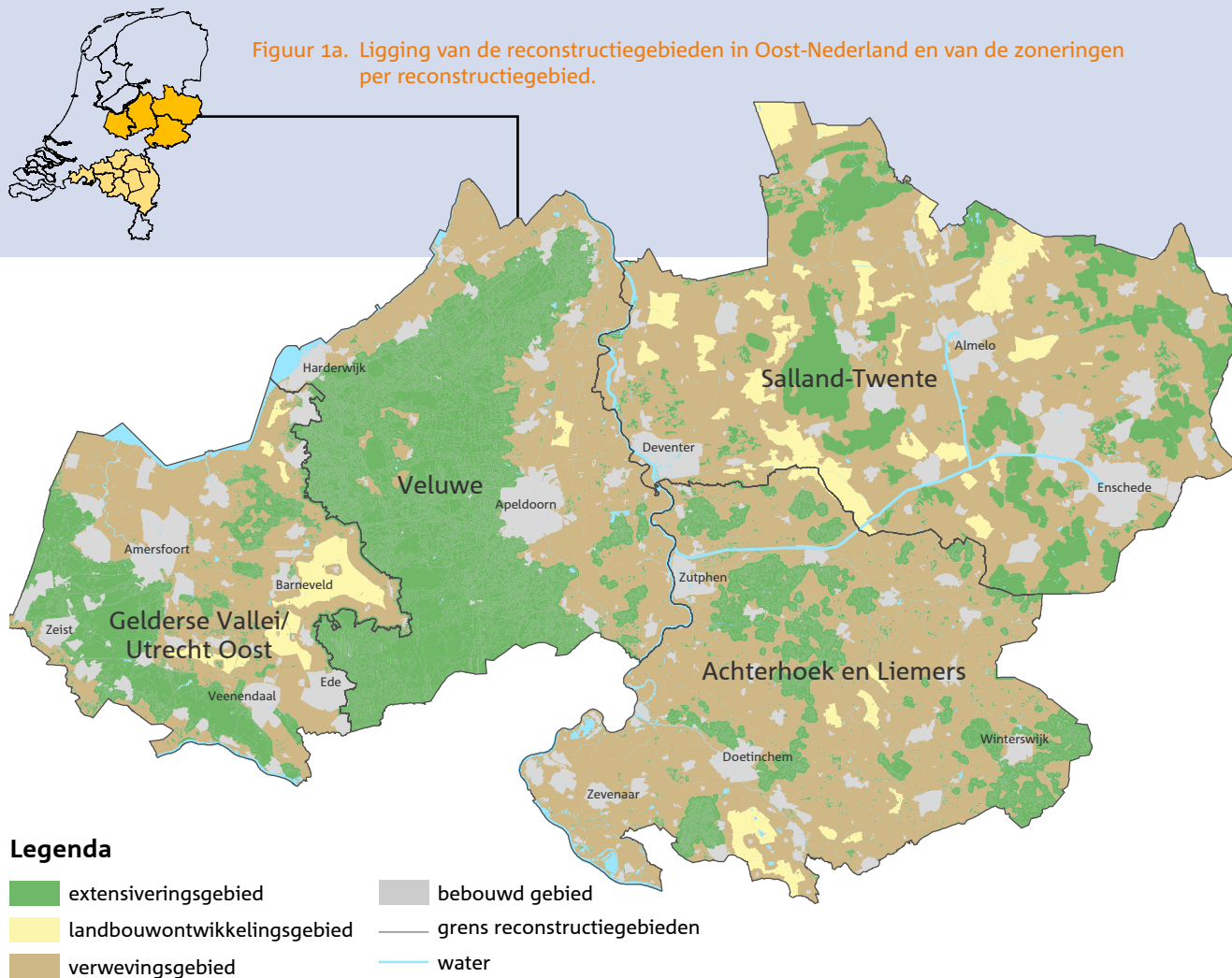
Aanleiding voor reconstructie

De zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland hebben hun eigen specifieke problematiek als het gaat om intensivering van het landgebruik in de afgelopen decennia. Om die problematiek aan te kunnen pakken is de Reconstructiewet concentratiegebieden gemaakt.

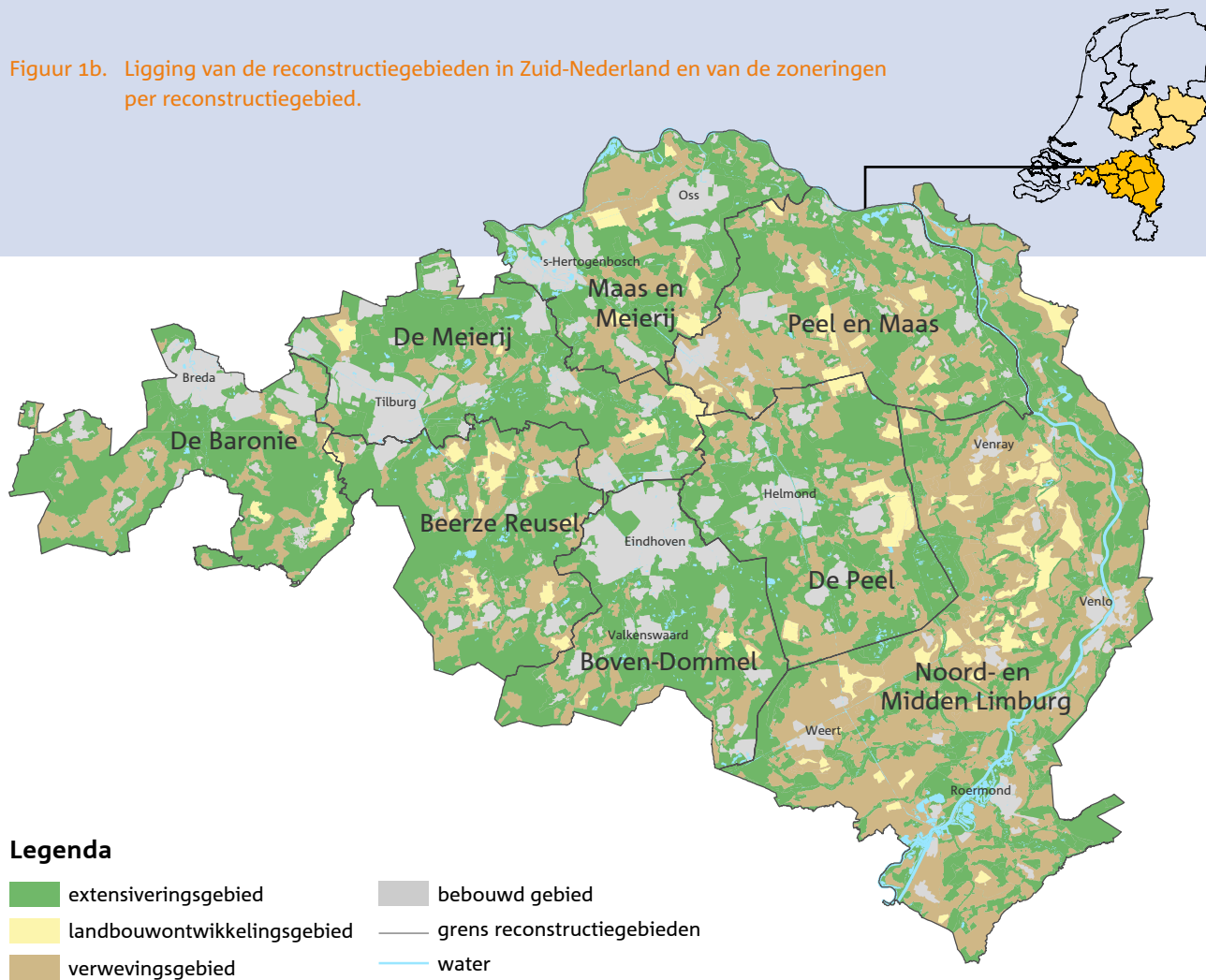
Directe aanleiding om de problematiek van de concentratiegebieden aan te pakken, was de uitbraak van Klassieke Varkenspest in 1997. Door de grote concentratie van varkensbedrijven kon de varkenspest zich razendsnel verspreiden. Met behulp van ruimtelijke herstructurering, ofwel 'reconstructie' van de varkenshouderij, moest de sector minder kwetsbaar worden voor dit soort ziektes. Tegelijk moest ook de ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden, in het bijzonder met betrekking tot landbouw, natuur, landschap, recreatie, water, milieu en infrastructuur verbeterd worden. Dit om een goed woon-, werk- en leefklimaat mogelijk te maken. De Reconstructiewet maakt het mogelijk om de concentratiegebieden opnieuw in te richten. Het doel van de wet is dan ook om de ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden te verbeteren.

De Reconstructiewet

De Reconstructiewet beschrijft hoe de herinrichting moet verlopen: van het maken van reconstructieplannen tot en met de uitvoering van die plannen. De wet is van toepassing op een gebied met een totale oppervlakte van ruim één miljoen hectare, circa 1/3 deel van Nederland. Deze oppervlakte is door de provincies opgedeeld in twaalf reconstructiegebieden (zie figuur 1a en b en tabel 1). Voor elk reconstructiegebied heeft het provinciaal bestuur een reconstructieplan opgesteld. Deze plannen worden binnen een termijn van twaalf jaar uitgevoerd.

Figuur 1b. Ligging van de reconstructiegebieden in Zuid-Nederland en van de zoneringen per reconstructiegebied.

Project in uitvoering Binnenveld-Oost/-West

Project: Verkenning gebiedsuitwerking reconstructie.
Doel: Uitwerken reconstructieplan, rekening houdend met streekplan en structuurvisie betrokken gemeenten.
Kosten: 17 miljoen euro.
Financiers: EU, Rijk, provincie, gemeenten, waterschap en particulieren.

Bijzonderheden: Bestuurlijk ingewikkeld project, via schetsschuit-methode partijen bij elkaar gebracht. Oplossing is vliegwiel: door ruilen van landbouwgronden wordt ruimte vrijgemaakt voor natuur, recreatie, landschap (met name in het stedelijk uitloopgebied) en verbetering verkaveling grondgebonden landbouw.

De dynamiek tussen stad en land is niet alleen zichtbaar in het landschap, maar ook tijdens een discussie tussen bewoners, bewerkers en beschermers van het Binnenveld.

Een belangrijk onderdeel van de reconstructieplannen is de toedeling van de ruimte aan functies. In de volgende paragraaf wordt hier nader op ingegaan. Bijzonder is tenslotte dat in de Reconstructiewet is vastgelegd dat de reconstructieplannen direct door kunnen werken in streek- en bestemmingsplannen. Zo wordt voorkomen dat reconstructie moet wachten op aanpassing van dit soort plannen.

Uitvoering van reconstructie

Voor de uitvoering van de reconstructie is een centrale rol weggelegd voor de vijf betrokken provincies: Utrecht, Overijssel, Gelderland, Limburg en Noord-Brabant. Dit houdt in dat provincies (onder andere via reconstructiecommissies) verantwoordelijk zijn voor het opstellen en uitvoeren van de plannen voor de twaalf afzonderlijke reconstructiegebieden. Het reconstructieplan is een plan op hoofdlijnen. Het beschrijft ambitie, visie en de doelstellingen voor de komende twaalf jaar (de lange termijndoelen). Om ook echt aan de slag te gaan is het reconstructieplan vertaald naar tussendoelen, maatregelen en projecten. Onderdeel van het reconstructieplan is daarom het eerste Uitvoeringsprogramma, dat operationele doelen bevat. Tevens staat hierin vermeld wat de financiële bijdrage is van Rijk, provincie, gemeenten, waterschap en anderen waaronder de (grond)eigenaren. Ook de Europese Unie kan een bijdrage leveren in de kosten van de reconstructie. Na afloop vindt evaluatie van behaalde resultaten plaats en volgt een nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende periode. Hierna wordt per provincie kort ingegaan op de inhoud van de plannen.

Actief aan de slag met de reconstructie.

Project in uitvoering Olst-Wesepe

Project: Uitwerking van het gebied tussen Olst en Heeten.

Doel: Nieuwe natuur, natte ecologische verbindingsszone, verbetering landbouwstructuur (verkaveling), verbetering van recreatieve ontsluiting, grote wateropgaven en sociaal-economische doelen (aanleg rondweg, bedrijventerrein, woonlandschappen en bosijsbaan).

Kosten:

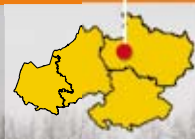
Nog niet bekend.

Financiers:

EU, rijk, provincie, gemeente en waterschap.

Bijzonderheden:

Veel aandacht voor sociaal-economische doelen. Open en transparant plan- en uitvoeringsproces.

In project Olst-Wesepe is de uitdaging om de integratie van verschillende doelen te verwezenlijken.

Overijssel: één gebied

De reconstructiecommissie heeft op grond van deelplannen voor Salland, Noordoost-Twente en Zuidwest-Twente het Reconstructieplan Salland-Twente opgesteld. Op 4 november 2004 is het plan officieel van kracht geworden. De uitgangspunten van het reconstructieplan zijn:

- grond voor vernieuwing: het vergroten van de grondmobiliteit en het stimuleren van meervoudig grondgebruik.
- intensieve veehouderij op de goede plek: ruimte voor ontwikkeling van intensieve veehouderij in intensiveringsgebieden en juist afbouw in kwetsbare gebieden.
- versterken van de leefbaarheid: alle voorzieningen onder één dak door stimulering van zogenaamde Kulturhusen. Maar ook het stimuleren van ontwikkelingen in de toeristische en recreatieve sector, van hergebruik vrijkomende agrarische gebouwen en ontwikkeling van een structuurvisie met sociale agenda voor stimulering van de sociaal-economische vitaliteit van het platteland.

De totale kosten voor de reconstructie in Overijssel bedragen volgens het 1e Uitvoeringsprogramma voor de periode 2005-2006 circa 200 miljoen euro en voor de periode 2007 t/m 2015 circa 1,3 miljard euro.

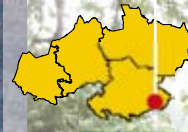
Dynamiek in Overijssel

‘Verplaatsing van intensieve veehouderijbedrijven uit de extensiveringsgebieden op de korte termijn wordt gezien als één van de belangrijkste activiteiten om de dynamiek op het platteland op gang te krijgen. Zeker wanneer ook grond vrij komt bij een dergelijke bedrijfsverplaatsing kunnen bedrijfsmodernisering, extensiveringsdoelen en natuur- en landschapsdoelen bereikt worden. Belangrijke maatregelen zijn onder andere het verplaatsen en/of beëindigen van varkensbedrijven, het verplaatsen van circa 35 intensieve veehouderijen uit het extensiveringsgebied en daar ook het beëindigen of omschakelen van circa 90 hokdierbedrijven.’

Project in uitvoering Winterswijk-Oost

Project: Uitwerkingsplan.
Doel: Herstel en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden van het kleinschalig agrarisch cultuurlandschap.
Kosten: 6 miljoen euro.
Financiers: EU, Rijk, provincie en gemeente.

Bijzonderheden: Het betreft uitvoering van een integraal project in een complexe omgeving met veel uiteenlopende belangen.

16 Reconstructie in Beeld

Cultuur en kleinschalige landschapselementen zijn kenmerkend voor het project Winterswijk-Oost.

Gelderland en Utrecht: drie gebieden

Gelderland kent drie reconstructiegebieden, te weten Achterhoek & Liemers, Veluwe en Gelderse Vallei/Utrecht Oost. Dit laatste gebied is tevens gedeeltelijk gelegen in de provincie Utrecht. Voor elk van deze gebieden is een reconstructieplan opgesteld.

In het reconstructiegebied de Veluwe wordt op een relatief klein oppervlak veel vee gehouden. Ongeveer 50% van dit reconstructiegebied bestaat uit natuur, ruim 30% wordt in beslag genomen door de landbouw. Naast het reconstructieplan zijn nog vele andere plannen in uitvoering bij Rijk, provincie en andere partijen, zoals het beleid van Veluwe 2010. Op 20 juli 2005 is het reconstructieplan Veluwe in werking getreden.

Het plangebied van de reconstructie Gelderse Vallei/Utrecht-Oost wordt begrensd door de Veluwe, Randmeren A2, Kromme Rijn en Nederrijn. Op 17 maart 2005 is het reconstructieplan van kracht geworden. Bijzonder is dat de provincies Gelderland en Utrecht en de Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei (SVGV) gezamenlijk de uitvoering van het reconstructieplan ter hand nemen.

Het gebied Achterhoek & Liemers bestaat uit vier landschappelijke gebieden: het landgoederenlandschap van de Graafschap, het kleinschalig coulissenlandschap op het Winterswijkse plateau, het open agrarisch productielandschap Achterhoek Midden en het verstedelijkt landschap van Liemers en Oude IJsselstreek. Het reconstructieplan is op 30 mei 2005 definitief in werking getreden.

De totale kosten voor de drie gebieden bedragen volgens het 1e Uitvoeringsprogramma circa 277 miljoen euro voor de periode 2005 t/m 2006 en circa 1,85 miljard euro t/m 2016.

Leefbaarheid in Gelderland en Utrecht

Ook in Gelderland/Utrecht wordt de komende jaren gewerkt aan de realisatie van doelen zoals bijvoorbeeld het bevorderen van leefbaarheid:

‘De leefbaarheidsproblematiek verschilt per gebied. Leefbaarheid is een enorm breed begrip en vraagt om oplossingen op maat. De initiatieven zijn voornamelijk gericht op het versterken van de sociale samenhang en veiligheid, het verbeteren van de verkeersveiligheid en het verbeteren van het voorzieningenniveau en bereikbaarheid openbaar vervoer en het terugdringen van overlast, geluid en stank. Op een aantal wegen wordt de verkeersveiligheid verbeterd door aanleg van fietspaden, rotondes en 60-km zones.’

Project in uitvoering Giersbergen De Margriet

Project: Uitvoering van vrijwillige, integrale kavelruil in een gebied van ca. 500 hectare.

Doel: Hoofddoel: versterking van de landbouwstructuur en stimulering biologische activiteiten.

Nevendoelen: versterken natuur en landschapspatronen, recreatie.

Kosten: Nog niet bekend.

Financiers: Rijk, provincie, gemeenten, particulieren.

Bijzonderheden: Een innovatieve werkwijze (landbouw centraal, ruimte voor overige doelen is hiervan afhankelijk) en een hoog tempo van uitvoering (ambitie: afronding binnen twee jaar).

In het project Giersbergen De Margriet wordt behalve aan landbouwdoelen ook aandacht besteed aan versterking van landschap en recreatie.

Noord-Brabant: zeven gebieden

In 2005 zijn van de zeven Brabantse gebieden de reconstructieplannen vastgesteld en goedgekeurd. De zeven gebieden zijn: De Meierij, Peel en Maas, De Baronie, Beerze Reusel, Boven Dommel, De Peel en Maas & Meierij. In elk gebied is een reconstructiecommissie actief. De uitvoering is per deelgebied georganiseerd via netwerken of samenwerkingsverbanden van uitvoerende partijen. Zo zijn zogenaamde Uitvoeringsplatformen opgericht, die als facilitair bedrijf voor de uitvoering van projecten dienen. De secretaris van de reconstructiecommissie vormt te samen met een aantal gebiedscoördinatoren of -makelaars de spil van deze platformen.

De prioriteiten bij het realiseren van doelen liggen bij:

- ontwikkeling van natuurlijke watersystemen (waterberging, beekherstel, vernatting).
- realisering van de ecologische hoofdstructuur en herstel en bescherming van het landschap;
- uitplaatsing van de intensieve veehouderij in de extensiveringsgebieden gekoppeld aan inplaatsing en ontwikkeling van de intensieve veehouderij op duurzame locaties;
- economische ontwikkeling en behoud van leefbaarheid in het landelijk gebied.

De totale kosten voor de zeven gebieden bedragen volgens het 1e Uitvoeringsprogramma circa 807 miljoen euro voor de periode 2005 t/m 2008 en circa 2,4 miljard euro voor de periode 2009 t/m 2016.

Minder stank en geluidsoverlast in Brabant

'De ammoniakdepositie op de WAV (Wet Ammoniak en Veehouderij) gebieden en emissie in het totale reconstructiegebied is verminderd. Daarnaast wordt de stankhinder verminderd. Voorzien wordt dat intensieve veehouderijbedrijven rondom stankgevoelige objecten worden verplaatst en dat op locaties maatregelen zijn genomen om de stankhinder te verminderen.

De kwaliteit van stilte en donkere gebieden wordt verbeterd. Het geluidsniveau in 600 ha stiltegebied wordt verminderd door bijvoorbeeld het afsluiten van wegen, verkeersluw maken en het beëindigen van activiteiten die geluidsoverlast geven. De lichtintensiteit wordt verminderd door het afschermen van lichtmasten, het aanpassen van verlichting bij gemeentelijke wegen, aanbrengen van afschermende beplanting e.d.'

Project in uitvoering Kollenberg

Project: Realisatie nieuw bos, hamsterleefgebied en erosiebeperkende inrichtingsmaatregelen gekoppeld aan verbetering landbouwstructuur.

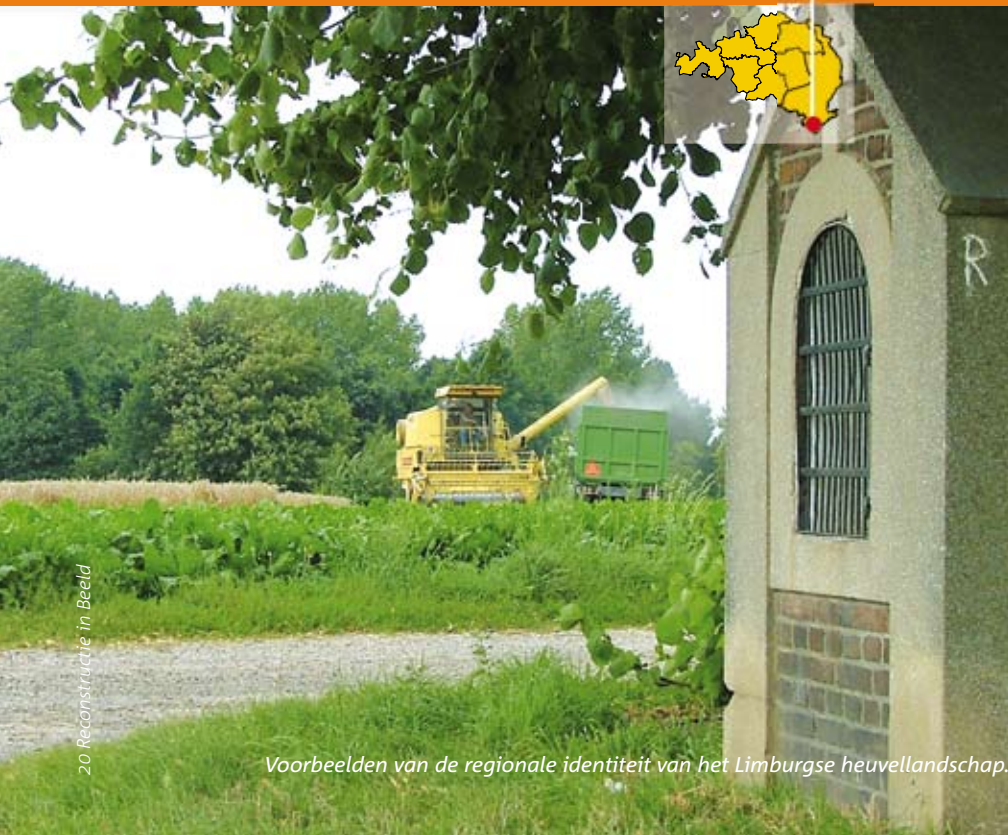
Doel: Nieuwe natuur, vergroten hamsterleefgebied, oplossen complexe erosieknelpunten.

Kosten: 2,2 miljoen euro.

Financiers:

Rijk, provincie, gemeenten, waterschap en particulieren.

Bijzonderheden: Sprake van een integrale werkwijze: op basis van vrijwilligheid worden in nauwe samenwerking met bewoners meerdere doelen gerealiseerd.

Limburg: één gebied

Het reconstructieplan geldt voor Noord en Midden Limburg en is in 2004 vastgesteld en goedgekeurd. Het plan moet, rekening houdend met de wettelijke termijn, eind 2015 zijn uitgevoerd. Voor de planvorming is het reconstructiegebied opgedeeld in zes deelgebieden. Van noord naar zuid zijn dit: Maasduinen, Venray/Meerlo-Wanssum, Horst aan de Maas-Sevenum, Helden, Nederweert en Ons WCL. Ieder gebied heeft een gebiedscommissie van bestuurders en een gebiedsbureau, dat voor ambtelijke ondersteuning zorgt en eerste aanspreekpunt is voor de regio (één loket). De overkoepelende Reconstructiecommissie tenslotte zorgt voor afstemming tussen alle gebieden, voor draagvlak en draagt bij aan het oplossen van problemen. De provincie zorgt voor de regie en faciliteert de uitvoering.

Het reconstructieplan kent vijf belangrijke thema's:

- zonering intensieve veehouderij;
- versterking economische vitaliteit landelijk gebied;
- versterking natuur en landschap;
- veerkrachtig watersysteem;
- leefbare dorpen.

Op basis van het Uitvoeringsprogramma maken de zes gebiedscommissies elk een eigen Gebiedsprogramma, dat de maatregelen beschrijft die nodig zijn om de operationele doelen uit het reconstructieplan te realiseren. Jaarlijks wordt het gebiedsprogramma geconcretiseerd in een Jaarprogramma, waarin precies omschreven staat wie welke projecten gaat uitvoeren en hoe de financiering is geregeld.

De totale kosten van de reconstructie bedragen circa 1 miljard euro. Voor het eerste Uitvoeringsprogramma is circa 300 miljoen euro gereserveerd.

Limburg neemt maatregelen tegen versnippering

'Realisatie van nieuwe natuur en robuuste verbindingzones door verwerving en door agrarisch en particulier natuurbeheer. Ook wordt versnippering tegengegaan door het realiseren van ruim 100 km (400 ha) ecologische verbindingen waarvan eind 2006 ruim 160 ha is gerealiseerd. Aanleg van 75 faunavoorzieningen, zoals dassentunnels, rasters, duikers, uittreepplaatsen e.d. Naar verwachting zijn eind 2006 hiervan 12 faunapassages, amfibietunnels en vistrappen gerealiseerd.'

Tabel 1. Oppervlakte van de reconstructiegebieden en zoneringen in hectare.

	extensiverings- gebied	verwevings- gebied	landbouwontwikkelings- gebied	totaal
Totaal Overijssel	41.860	123.372	17.972	183.204
Totaal Gelderland/Utrecht	154.139	200.368	11.554	366.061
Totaal Noord-Brabant	205.788	88.045	14.348	308.181
Totaal Limburg	63.657	79.742	8.648	152.047
Totaal alle reconstructiegebieden	465.444	491.527	52.522	1.009.493

Reconstructie en het ILG

In 2007 is het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) in werking getreden. Het rijk stelt voor de periode tot en met 2013 middelen aan de provincies beschikbaar om zelfstandig doelen te realiseren. Zo ook het doel 'reconstructie'. De Reconstructiewet blijft van kracht met uitzondering van het deel herverkaveling. De Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) bevat namelijk een nieuw herverkavelingsinstrumentarium dat overigens grotendeels is gebaseerd op de Reconstructiewet. Om te voorkomen dat er twee wetten van kracht zijn over eenzelfde herverkavelingsinstrumentarium, is besloten dit onderdeel van de reconstructiewet in te trekken.

Hoewel de reconstructie vaak als voorbeeld van het ILG-gedachtegoed wordt aangehaald, zal er op onderdelen nog het een en ander wijzigen. Er wordt gestuurd op rijksdoelen, maar het Rijk zelf keurt binnen het ILG geen plannen meer goed, zoals bij reconstructie het geval was. Het ILG legt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de individuele provincies: dat betekent een volledige regierol voor de individuele provincies, geen bemoeienis meer van het Rijk bij de uitvoering en meerjarige financiering. De rijksbetrokkenheid bij de uitvoering blijft beperkt tot het maken van meerjarige afspraken met individuele provincies over het realiseren van rijksdoelen en het beschikbaar stellen van rijksbudgetten op basis de uitvoeringsprogramma's. Daarnaast zal het Rijk op verzoek van de provincies, de uitvoering faciliteren.

Zoneringsgebieden

De Reconstructiewet schrijft voor dat elk reconstructiegebied moet worden verdeeld in drie ruimtelijk begrensde zones: het intensiveringsgebied ofwel landbouwontwikkelingsgebied, het verwevingsgebied en het extensiveringsgebied (zie figuur 1a en b en tabel 1). Dit wordt de integrale zonering genoemd. In het landbouwontwikkelingsgebied is uiteraard vooral plaats voor de functie landbouw, in het verwevingsgebied zijn landbouw, wonen en natuur in evenwicht en in het extensiveringsgebied krijgt vooral wonen of natuur de ruimte. Daarbij moet rekening worden gehouden met zoneringen die andere wetten voorschrijven zoals de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, bestemd voor het behoud van belangrijke natuurgebieden.

Thema's van de reconstructie

In het kader van de reconstructie wordt gewerkt aan doelen die samenhangen met verschillende thema's. Op de volgende pagina's wordt nader ingegaan op de thema's landbouw, milieu, natuur en water. Voor elk thema zijn één of meerder kenmerkende gegevens verbeeld. Afhankelijk van beschikbare brongegevens zijn deze weergegeven in verschillende tijdreeksen. Hierdoor ontstaat inzicht in de (algemene) ontwikkelingen. Voor het thema landbouw zijn de achtergrondgegevens in de vorm van (deels) uitklapbare tabellen opgenomen als bijlage.

Landbouw

De landbouw, en dan met name de intensieve veehouderij, is een belangrijk thema binnen de reconstructie. De herstructurering is tenslotte aanleiding geweest voor het ontstaan van het (zonerings-)beleid. Vandaar dat hierna wordt ingegaan op de relaties tussen verschillende takken uit de intensieve veehouderij en de verschillende zoneringen in de reconstructiegebieden. Op deze manier wordt al snel duidelijk dat elk gebied zijn eigen kenmerken heeft. Het verwezenlijken van reconstructiedoelen vergt dan ook maatwerk. Maar er is meer dan alleen de intensieve veehouderij. Vandaar dat ook wordt ingegaan op gegevens van de grondgebonden landbouw in reconstructiegebieden. Door de relatie te leggen met verbredingsactiviteiten komt tevens het thema leefbaarheid aan bod. Ter volledigheid moet worden vermeld dat agrarische bedrijven die gelegen zijn in stedelijk gebied, niet konden worden geselecteerd op type zoneringsgebied. Stedelijk gebied valt namelijk buiten de begrenzing van zoneringsgebieden.

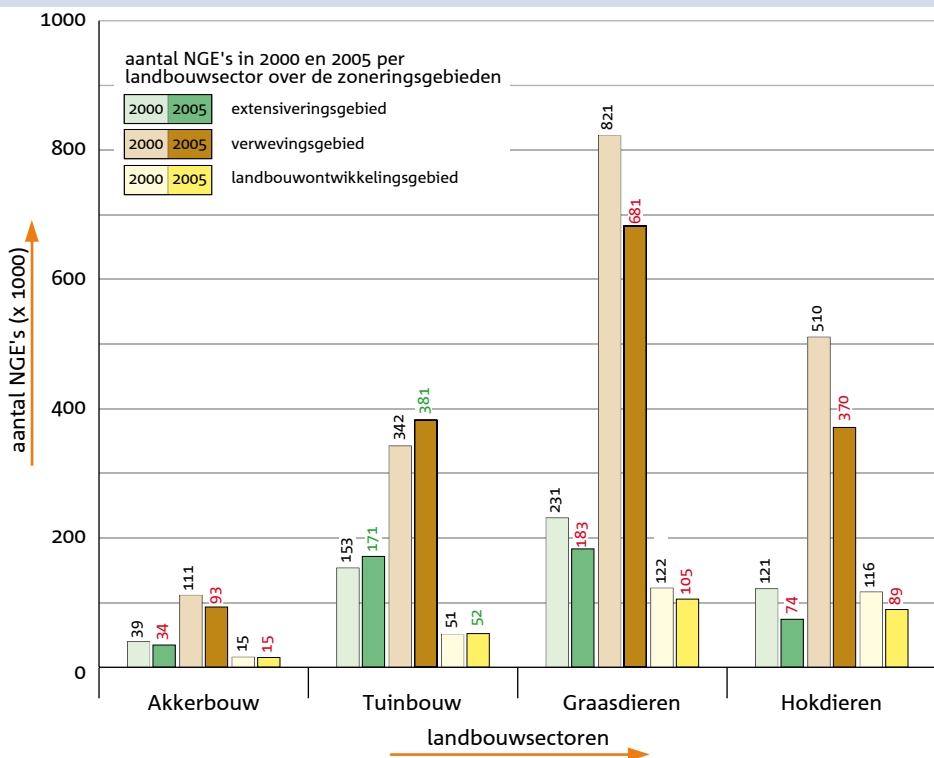
Project in uitvoering Paradijs/Elsendorp Gemert-Bakel

Project: Reconstructie van wegen en versterking landbouwkundige structuur in een gebied van 125 ha.
Doel: Reconstructie infrastructuur ten behoeve van duurzame landbouw.
Kosten: Circa 2 miljoen euro.

Financiers: Rijk en gemeente.
Bijzonderheden: Vlotte samenwerking tussen gebiedspartijen en korte doorlooptijd.

Figuur 2. Aantallen NGE's in 2000 en 2005 per landbouwsector en zoneringsgebied voor het totale reconstructiegebied.

Toelichting:

De bedrijfsomvang en het bedrijfstype van hoofdberoepen agrarische bedrijven worden meestal vastgesteld met behulp van Nederlandse grootte-eenheden (NGE¹). In rood en groen is aangegeven of respectievelijk sprake is van een daling of stijging in aantal NGE's. In (bijna) alle typen landbouwsectoren is sprake van een afname in economische omvang gedurende de periode

Project in uitvoering Integrale gebiedsuitwerking Beesel

Project: Integrale gebiedsaanpak ten behoeve van realisatie reconstructiedoelen.

Doel: Realisatie robuuste verbingszone (ca. 150 hectare), natte ecologische verbingszone en verbetering landbouwstructuur.

Kosten: Circa 5,5 miljoen euro (raming).

Financiers:

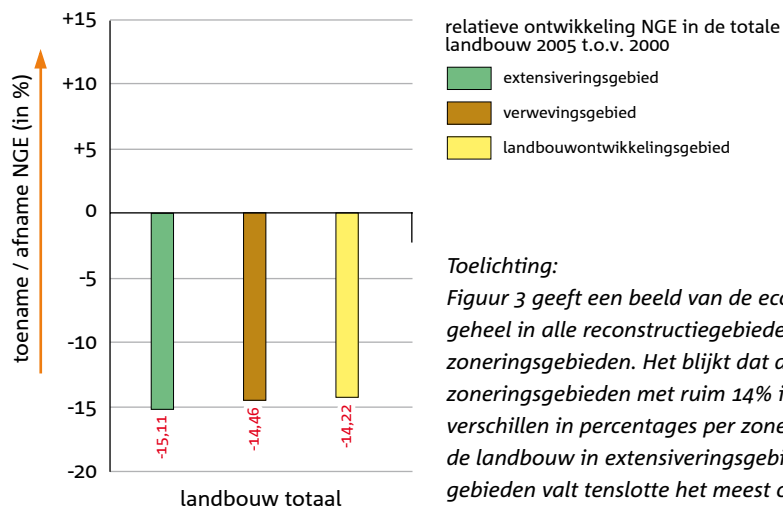
EU, rijk, provincie, waterschap, gemeente en particulieren.

Bijzonderheden: Eerste project in het kader van nieuwe werkvorm 'integrale gebiedsuitwerkingen'. Korte doorlooptijd en veel draagvlak in de streek. Doelen gerealiseerd.

2000-2005. Uitzondering hierop vormt de sector tuinbouw. Deze is gegroeid in alle typen zoneringsgebieden. Ook blijkt uit de figuur dat de tuinbouw qua economische omvang in deze periode groter is geworden dan bijvoorbeeld de sector hokdieren (o.a. varkens en pluimvee) in extensiveringsgebieden en in totaal. Tenslotte valt op dat de economische omvang van de sector akkerbouw relatief stabiel lijkt, met uitzondering van de afname in omvang in extensiveringsgebied. Bij dit laatste geldt overigens de volgende kanttekening. De teelt van snijmaïs is ondergebracht bij de categorie graasdieren omdat het gegevens over bedrijfstypen betreft en niet over oppervlakte geteelde gewassen.

Figuur 3. Relatieve ontwikkeling NGE voor landbouw totaal per zoneringsgebied in 2000 en 2005.

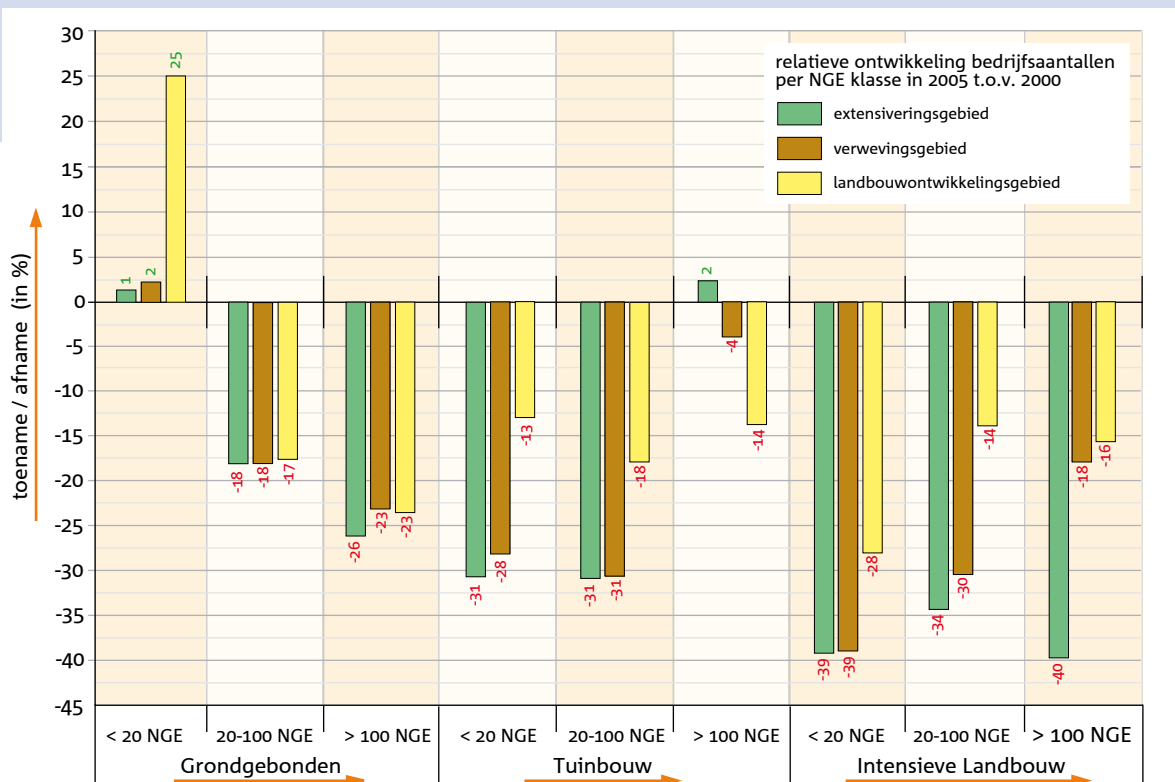

Toelichting:

Figuur 3 geeft een beeld van de economische ontwikkeling van de landbouw als geheel in alle reconstructiegebieden tussen 2000 en 2005 in de verschillende zoneringsgebieden. Het blijkt dat de economische betekenis van de landbouw in alle zoneringsgebieden met ruim 14% is afgenomen. Hoewel de verschillen in percentages per zoneringsgebied klein zijn, geldt dit het meest voor de landbouw in extensiveringsgebieden. De afname in landbouwontwikkelingsgebieden valt tenslotte het meest op, gelet op de doelstelling van deze gebieden.

¹ De NGE is een economische maatstaf, die elke 2 jaar wordt herzien. De normen worden berekend voor de rubrieken uit de Landbouwtelling die de bedrijfsomvang bepalen.

Figuur 4. Relatieve ontwikkeling bedrijfsaantallen voor drie landbouwcategorieën in drie verschillende NGE-klassen in 2005 ten opzichte van 2000 per zoneringsgebied voor reconstructiegebieden totaal.

Toelichting:

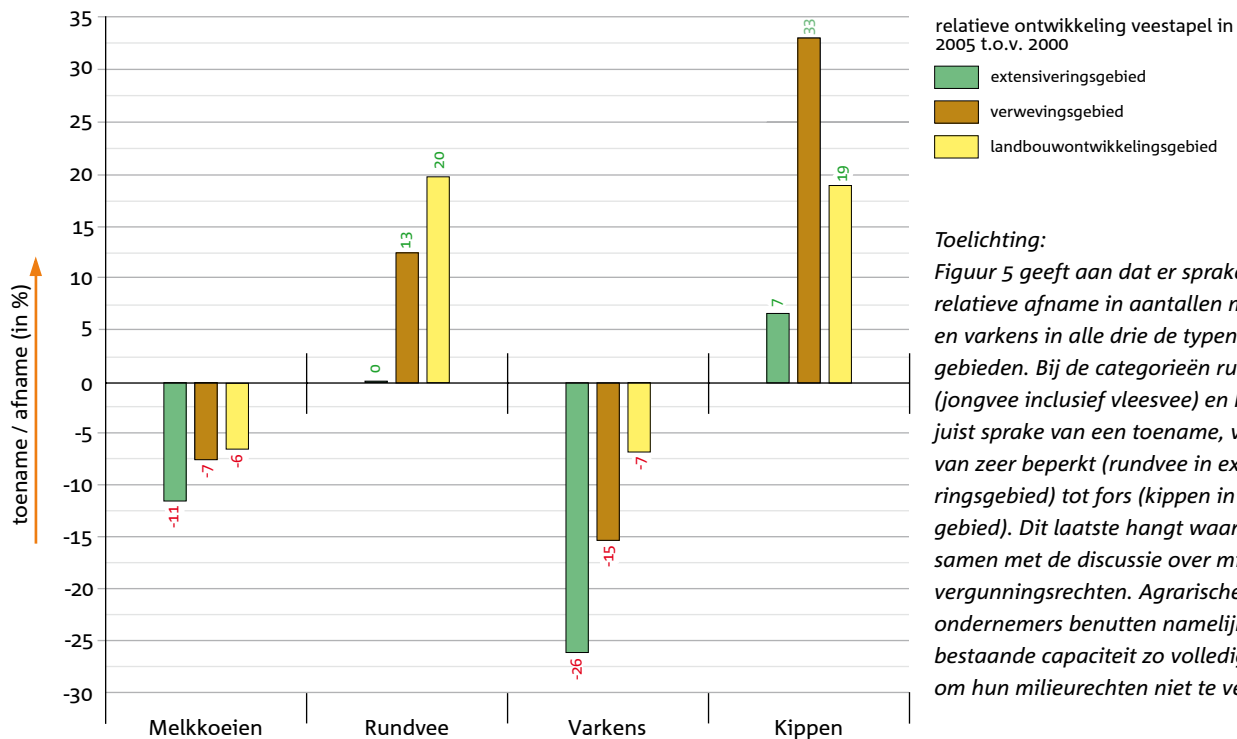
Ook deze figuur gaat in op de economische ontwikkelingen in de landbouw, maar dan gericht op bedrijfsaantallen. Onder de grondgebonden bedrijven worden akkerbouw, graasdieren en gemengde bedrijven verstaan. Bij tuinbouw betreft het fruitteelt en glastuinbouw. En bij intensieve landbouw tenslotte de sectoren hokdieren en vleeskalveren. Voor bijna alle sectoren en

NGE-klassen valt in 2005 een relatieve afname te zien in aantallen bedrijven ten opzichte van 2000. Uitzondering hierop vormt ten eerste de klasse <20 NGE in de grondgebonden landbouw bij alle drie de typen zoneringsgebieden (waarbij er vooral sprake is van toename in het landbouwwontwikkelingsgebied). De tweede uitzondering is de klasse >100 NGE in extensiveringsgebieden wat betreft de sector tuinbouw. Beide uitzonderingen zijn verrassend te noemen. In vergelijking met figuur 2 valt op dat de economische groei van de sector tuinbouw zich voordoet in bestaande bedrijven en dus niet in aantallen. Verder kan geconcludeerd worden dat, tegen de verwachting in van toenemende schaalvergroting, relatief gezien het aantal grote bedrijven (dat wil zeggen klasse >100 NGE) over het algemeen niet toe- maar afneemt. Tenslotte valt te zien dat in de categorie intensieve landbouw de afname in aantallen bedrijven het hoogst is. Dit geldt met name voor bedrijven gelegen in extensiveringsgebieden, maar ook voor bedrijven in verwevingsgebieden

Uitbreidingsactiviteiten op een glastuinbouwbedrijf.

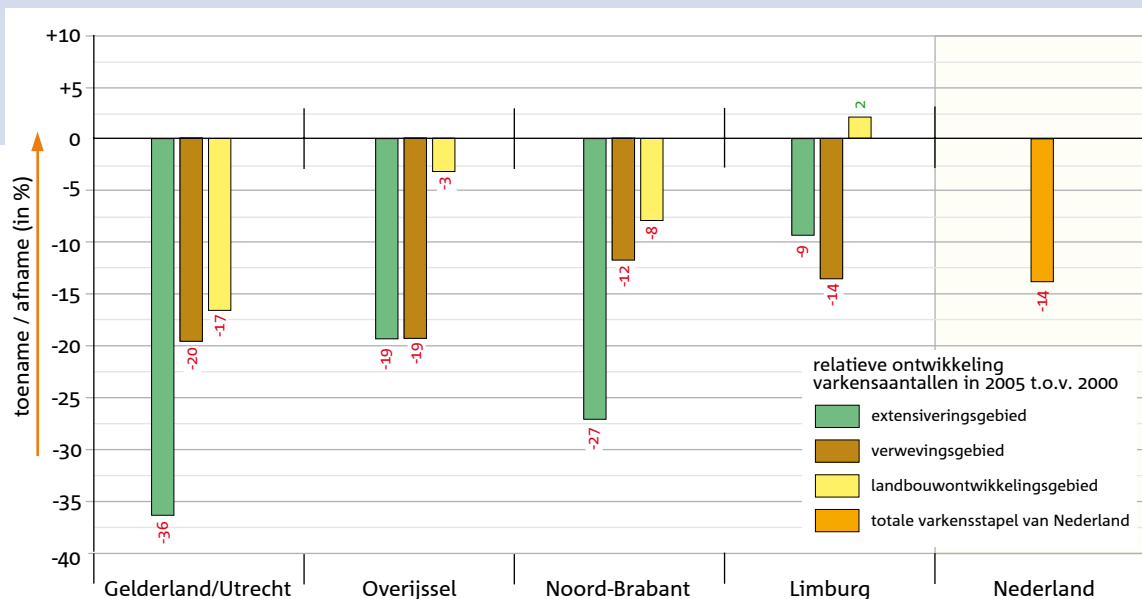
Figuur 5. Relatieve ontwikkeling van de veestapel in 2005 ten opzichte van 2000 in de drie zoneringsgebieden voor reconstructiegebieden totaal.

Toelichting:

Figuur 5 geeft aan dat er sprake is van een relatieve afname in aantallen melkkoeien en varkens in alle drie de typen zoneringsgebieden. Bij de categorieën rundvee (jongvee inclusief vleesvee) en kippen is juist sprake van een toename, variërend van zeer beperkt (rundvee in extensiveringsgebied) tot fors (kippen in verwevingsgebied). Dit laatste hangt waarschijnlijk samen met de discussie over milieuvergunningsrechten. Agrarische ondernemers benutten namelijk hun bestaande capaciteit zo volledig mogelijk om hun milieurechten niet te verliezen.

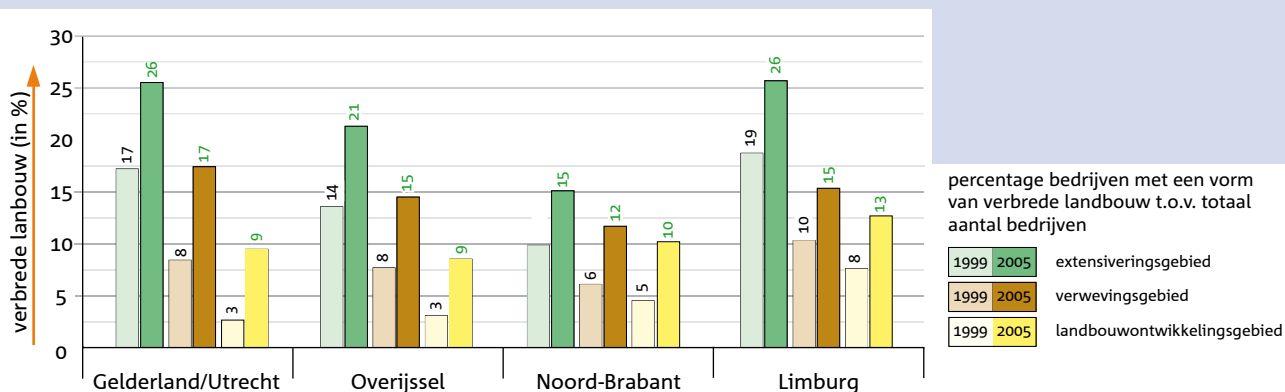
Figuur 6. Relatieve ontwikkeling aantallen varkens in 2005 ten opzichte van 2000 in zoningsgebieden per reconstructieprovincie en Nederland totaal.

Toelichting:

De figuur laat ontwikkelingen van de varkenshouderij per reconstructieprovincie en Nederland in totaal zien. Het blijkt dat in alle zoningsgebieden sprake is van een relatieve afname in aantallen varkens, met uitzondering van het landbouwontwikkelingsgebied in Limburg. Uitschieter is het extensiveringsgebied in de provincie Gelderland/Utrecht waar de afname met ruim 36% het hoogst is, gevolgd door 27% afname voor hetzelfde type zoningsgebied in Noord-Brabant. Beide afnamen zijn flink hoger dan het gemiddelde voor totaal Nederland, dat krap 14% bedraagt. Ten opzichte van de overige gegevens valt een lichte toename van 2% in aantallen varkens voor het landbouwontwikkelingsgebied in Limburg op. Verwacht zou worden dat dit ook in andere landbouwontwikkelingsgebieden het geval zou zijn, maar de percentages afname in aantallen laten juist een omgekeerde ontwikkeling zien.

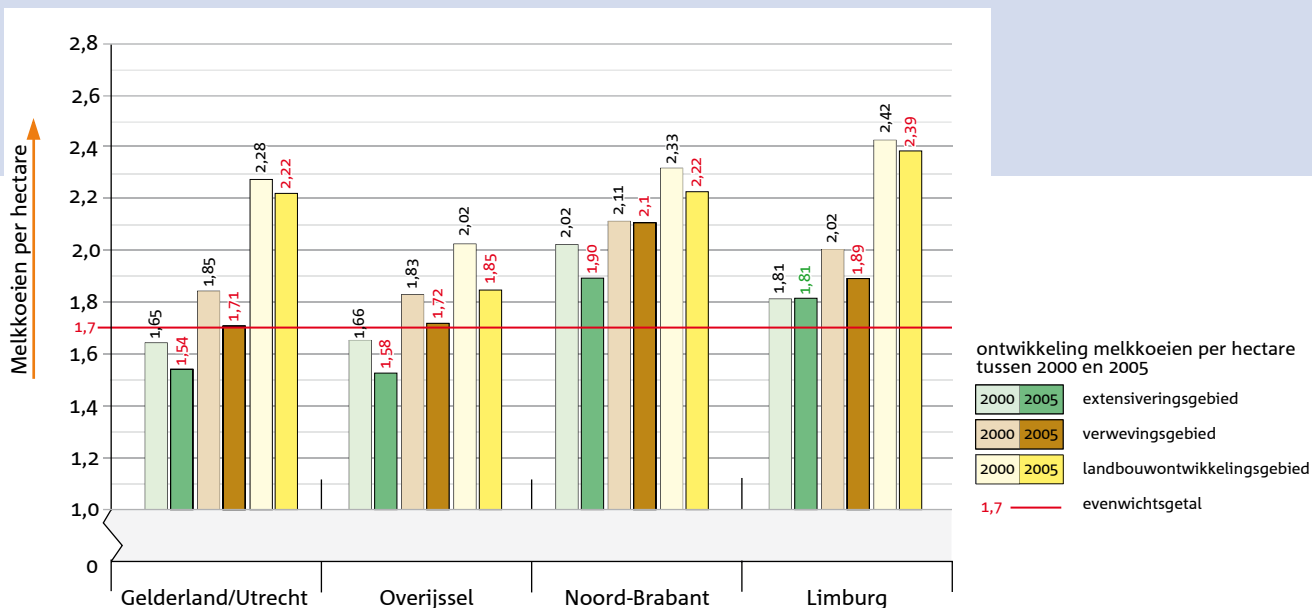
Figuur 7. Ontwikkelingen verbrede landbouw.

Toelichting:

In figuur 7 is de ontwikkeling van verbrede landbouw in 1999 en 2005 weergegeven. Ten opzichte van 1999 is in 2005 sprake van een duidelijke groei in het percentage bedrijven dat aan verbrede activiteiten doet. Deze groei doet zich voor in alle provincies en type zoneringen. Zoals in de betreffende tabel uit de bijlage valt op te maken, wordt onder verbrede landbouw bijvoorbeeld verstaan het aanbieden van een verblijfsaccommodatie of het verkopen van producten op het bedrijf. Uitgaande van het feit dat bedrijven meerdere vormen van verbrede landbouw tegelijk kunnen uitoefenen, wordt duidelijk dat verbrede landbouw in beide jaren het meest voorkomt in extensiveringsgebieden. In Gelderland/Utrecht en Limburg is dit percentage in 2005 het hoogst: ruim 25%. Het is logisch dat verbrede activiteiten vooral plaatsvinden in extensiveringsgebieden. De landschappelijke en de bedrijfs-economische situaties in dit soort gebieden spelen hierbij een belangrijke rol. In landbouwontwikkelingsgebieden doen zich minder grote verschillen in percentages tussen de provincies voor; gemiddeld doet in 2005 circa 10% van alle bedrijven aan verbredingsactiviteiten.

Figuur 8. Ontwikkeling aantal melkkoeien per hectare tussen 2000 en 2005 per zoneringsgebied en reconstructieprovincie.

Toelichting:

Hierbij is gekeken naar de totale omvang van melkveehouderijbedrijven en het aantal melkkoeien. Kanttekening is dat alle bedrijven gelegen binnen de reconstructiegebieden zijn meegeteld, ook bedrijven die grond bezitten dat buiten de begrensde zoneringsgebieden is gelegen. Te zien valt dat over het algemeen in 2005 ten opzichte van 2000 sprake is van een daling in het aantal melkkoeien per hectare, met uitzondering van het extensiveringsgebied in Limburg. Hier is juist sprake van een lichte stijging. In het kader van milieuriichtlijnen is sprake van een evenwichtssituatie als het aantal melkkoeien 1,7 per ha bedraagt. In de extensiverings- en verwevingsgebieden in Gelderland/Utrecht en Overijssel ligt dit getal hieronder. In Limburg en met name Noord-Brabant is de dichtheid in alle zoneringsgebieden hoger. Koploper is het landbouwontwikkelingsgebied in Limburg waar sprake is van bijna 2,4 melkkoeien per hectare.

Milieu

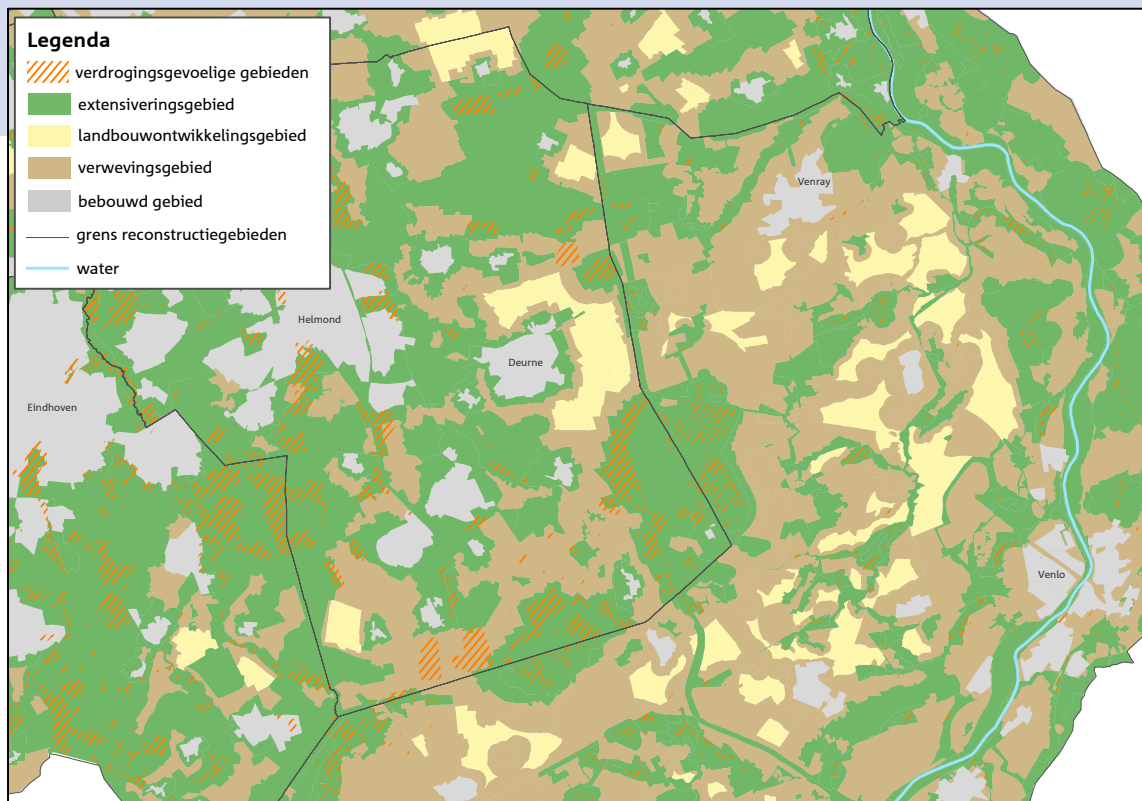
Onder milieu wordt aandacht besteed aan drie zogenaamde 'ver-thema's': verdroging, vermesting en verzuring.

Verdroging

Het Rijk heeft in de 4e Nota Waterhuishouding (1993) de volgende definitie van verdroging opgesteld: "Een gebied wordt als verdroogd aangemerkt als aan dat gebied een natuurfunctie is toegekend en de grondwaterstand in het gebied onvoldoende hoog is danwel de kwel (water dat omhoog komt) onvoldoende sterk om bescherming van de karakteristieke grondwaterafhankelijke ecologische waarden, waarop functietoekenning is gebaseerd, in dat gebied te garanderen. Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als ter compensatie van een te lage grondwaterstand water van onvoldoende kwaliteit moet worden aangevoerd." Onder verdrogingsbestrijding worden maatregelen verstaan zoals aanpassingen in het gevoerde waterpeilbeheer, het zuiveren van 'gebiedsvreemd' aangevoerd water, het stopzetten van drinkwaterwinning et cetera. Dit soort maatregelen zullen de komende jaren in de reconstructiegebieden worden uitgevoerd.

Figuur 9. Voorbeeld van ligging van de vanuit natuurdoelstelling voor verdroging gevoelige gebieden voor een deel van het reconstructiegebied ten oosten van Eindhoven.

Toelichting:

De verdrogingsgevoelige gronden zijn, zoals te verwachten, voornamelijk gelegen in de extensiveringsgebieden en de verwevingsgebieden.

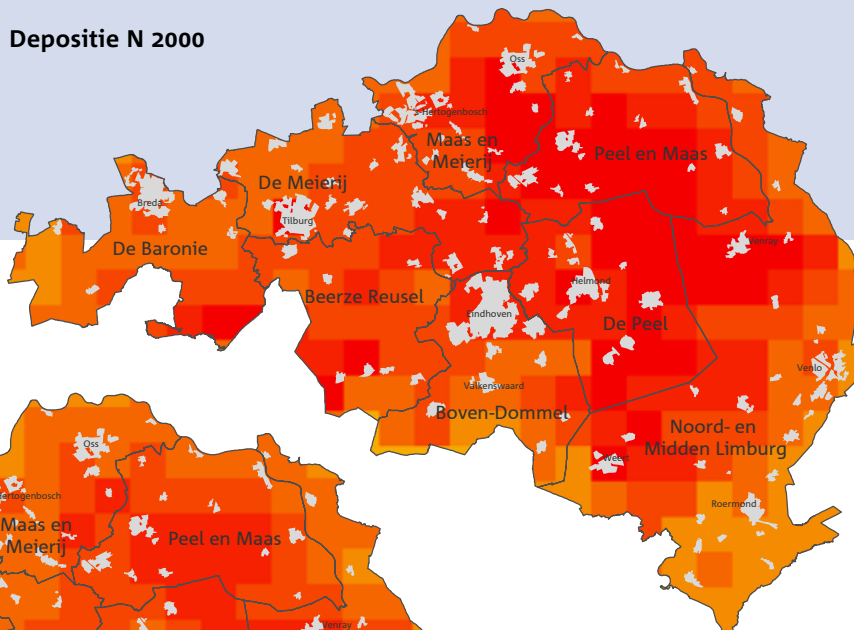
Vermesting

Het milieuthema vermisting gaat over de 'verrijking' van ecosystemen met fosfor en stikstof, voornamelijk via het op het land brengen van dierlijke mest en kunstmest. Daarnaast leveren lozingen op oppervlaktewater door industrie en rioolwaterzuiveringsinstallaties een bijdrage aan vermisting. Deze 'verrijking' kan leiden tot nadelige effecten voor ecosystemen en de volksgezondheid. De vermistende stoffen hebben grote invloed op het voorkomen van planten en dieren, zowel op landbouwgronden als daarbuiten. Vermisting leidt tot afname van soorten van voedselarme milieus en toename van enkele voedselminnende soorten. Een voorbeeld van het laatste is de toename van stikstofminnende korstmossen als gevolg van de hoge ammoniakconcentraties. Met name de bossen op de hogere zandgronden hebben te leiden onder vermisting en verdroging. Door vermistende stoffen nemen stikstofminnende soorten als brandnetel, braam, rankende helmbloem en kleeftuud toe. Dit blijkt uit onderzoek in het kader van het meetnet bosvitaliteit.

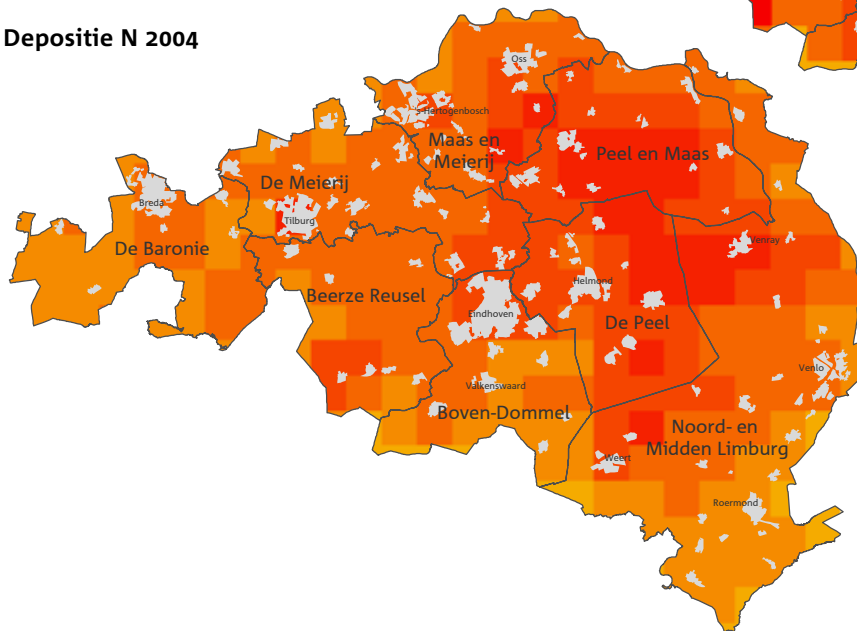

Figuur 10 a. en b
Stikstofdepositie in de
reconstructiegebieden Oost en
Zuid weergegeven in mol/ha/jr
in gridcellen van 5x5 km
(2000 en 2004).

Depositie N 2000

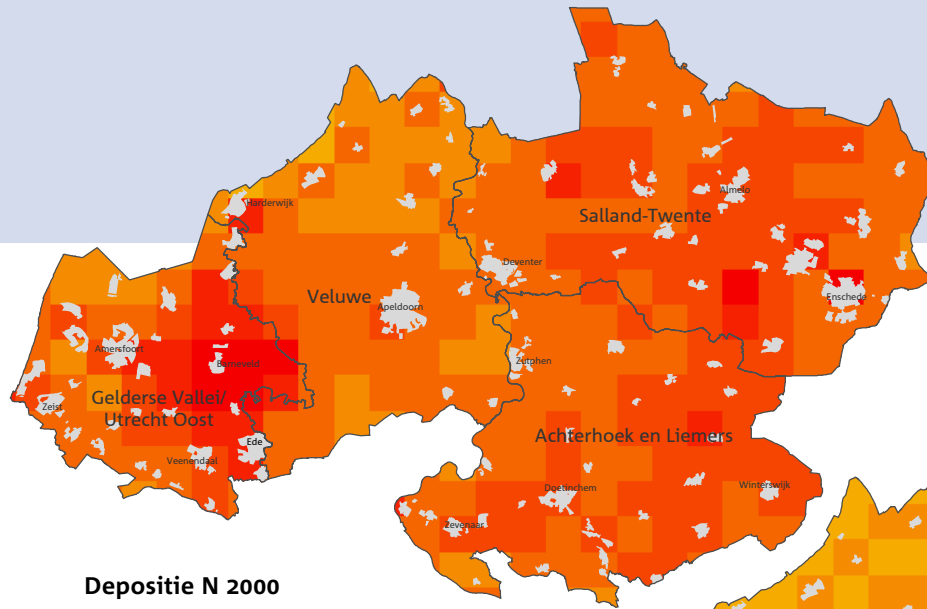

Depositie N 2004

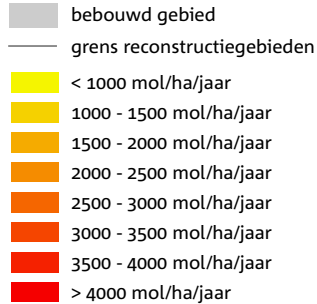
Legenda

- bebouwd gebied
- grens reconstructiegebieden
- < 1000 mol/ha/jaar
- 1000 - 1500 mol/ha/jaar
- 1500 - 2000 mol/ha/jaar
- 2000 - 2500 mol/ha/jaar
- 2500 - 3000 mol/ha/jaar
- 3000 - 3500 mol/ha/jaar
- 3500 - 4000 mol/ha/jaar
- > 4000 mol/ha/jaar

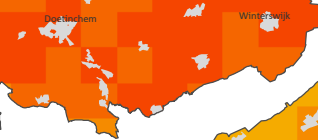

Depositie N 2000

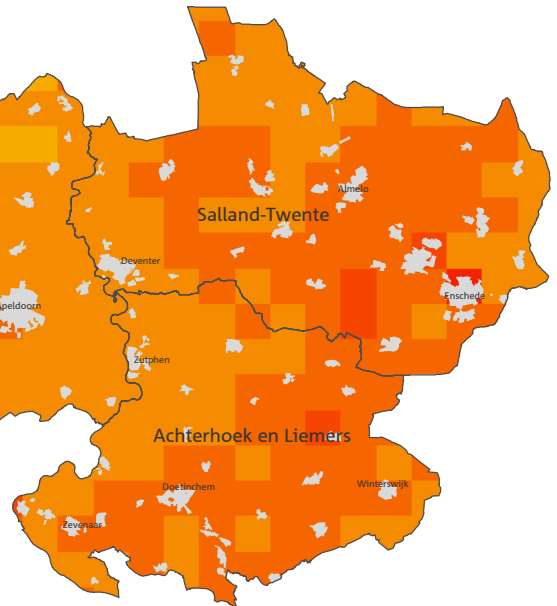
Legenda

Achterhoek en Liemers

Depositie N 2004

Figuur 11. a. en b. Stikstofdepositie in de reconstructiegebieden Oost en Zuid weergegeven in mol/ha/jr in gridcellen van 5x5 km (2000 en 2004).

Toelichting:

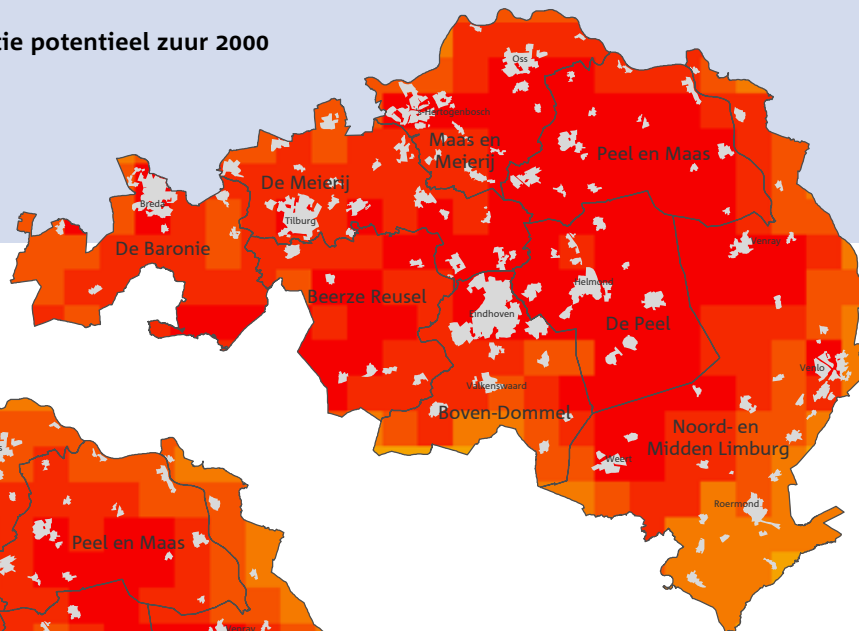
De verspreiding door de atmosfeer is afhankelijk van de meteorologische omstandigheden binnen de beschouwde periode. De plaatselijke depositie varieert daarnaast door de afstand van locatie tot de emissiebron, door verschillen in windrichting en regenval ter plekke en door lokale terreinomstandigheden: bos neemt bij dezelfde atmosferische concentratie meer stikstofverbindingen op dan heide of stuifzand. In de kaart op 5x5 kilometerniveau zijn deze lokale details uitgemiddeld. De landelijk gemiddelde stikstofdepositie is het afgelopen jaar verder afgenomen tot 2.100 mol stikstof per hectare. Deze tendens is ook te zien in de reconstructiegebieden Zuid en Oost. Desondanks ligt de stikstofdepositie in deze gebieden nog boven de doelstelling van 1.650 mol per hectare voor het jaar 2010. In de Peel, de Gelderse Vallei en delen van de Achterhoek en Twente is de stikstofdepositie aanzienlijk. In deze gebieden is er een hoge bijdrage van ammoniak (NH_3) aan de stikstofdepositie, afkomstig van de intensieve landbouw. Ammoniak wordt op geringe hoogte uitgeworpen en heeft een hoge depositiesnelheid. Deze combinatie zorgt ervoor dat veel ammoniak dicht bij de bron neerkomt. Vooral de laatste tien jaar hebben emissiebeperkende maatregelen echter algemeen voor een daling gezorgd. Tot deze maatregelen behoren verbeterde voersamenstelling, het gebruik van emissiearme stallen, het afdekken van mestilo's en het direct onderwerken van mest bij de aanwending. In 2003 werd de stikstofdepositie voor 61% veroorzaakt door Nederlandse bronnen. De Nederlandse landbouw draagt 44% bij aan de totale stikstofdepositie.

Verzuring

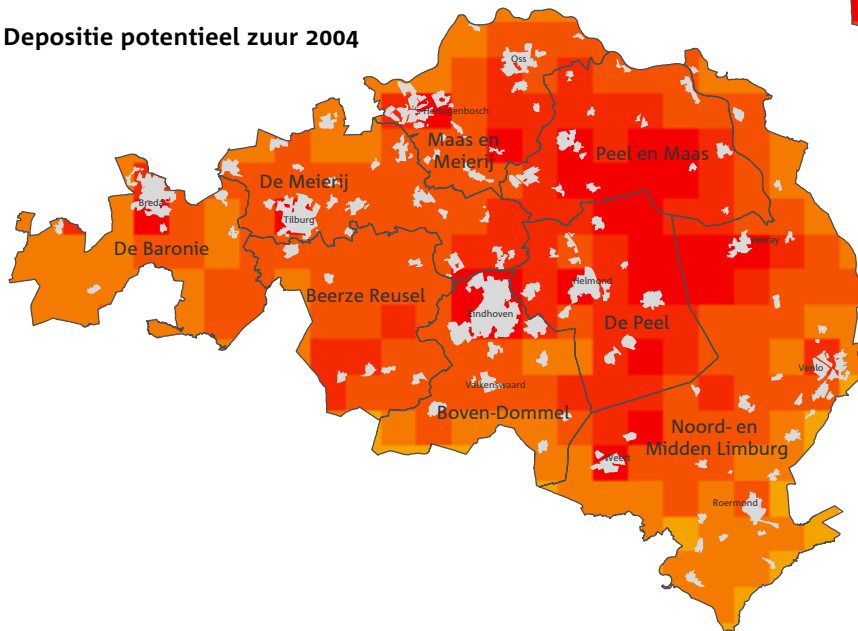
Verzuring ontstaat als gevolg van verontreiniging van de lucht met de stoffen zwaveldioxide (SO_2), ammoniak (NH_3) en stikstofoxiden (NO_x). Deze stoffen kunnen leiden tot verzuring van bodem en water en kunnen planten en materialen aantasten. Landbouw, verkeer en de industrie zijn de belangrijkste bronnen van verzurende stoffen. De verzurende stoffen dringen via bladeren en wortels in planten en bomen, waardoor deze vatbaarder worden voor ziekten. Zure depositie tast ook rivieren en meren aan en uiteindelijk de dieren die er in leven of uit drinken. Verzuring tast ook het grondwater aan. Omdat tweederde van het Nederlandse drinkwater uit de grond komt, bedreigt het de volksgezondheid. Te hoge nitraatconcentraties in het drinkwater zijn vooral schadelijk voor baby's. Te hoge concentraties aluminium kunnen leiden tot de ziekte van Alzheimer. De rol van zwavel bij de verzurende stoffen neemt af ten opzichte van die van stikstof. Het belang van vermestende effecten van (zure) depositie neemt daarom toe ten opzichte van verzurende effecten. Om aan te geven hoe groot de verzuring is, wordt de term potentieel zuur gebruikt. Potentieel zuur is gedefinieerd als de maximale verzuring, die zwaveldioxide, stikstofoxiden en ammoniak in bodem en water teweeg kunnen brengen. De daadwerkelijke verzuring in bodem en water kan lager zijn. Deze hangt af van een aantal processen en van de opname van de stoffen door planten.

Figuur 12 a. en b. Depositie
potentieel zuur in de
reconstructiegebieden Oost en
Zuid weergegeven in mol/ha/jr
in gridcellen van 5x5 km (2000
en 2004).

Depositie potentieel zuur 2000

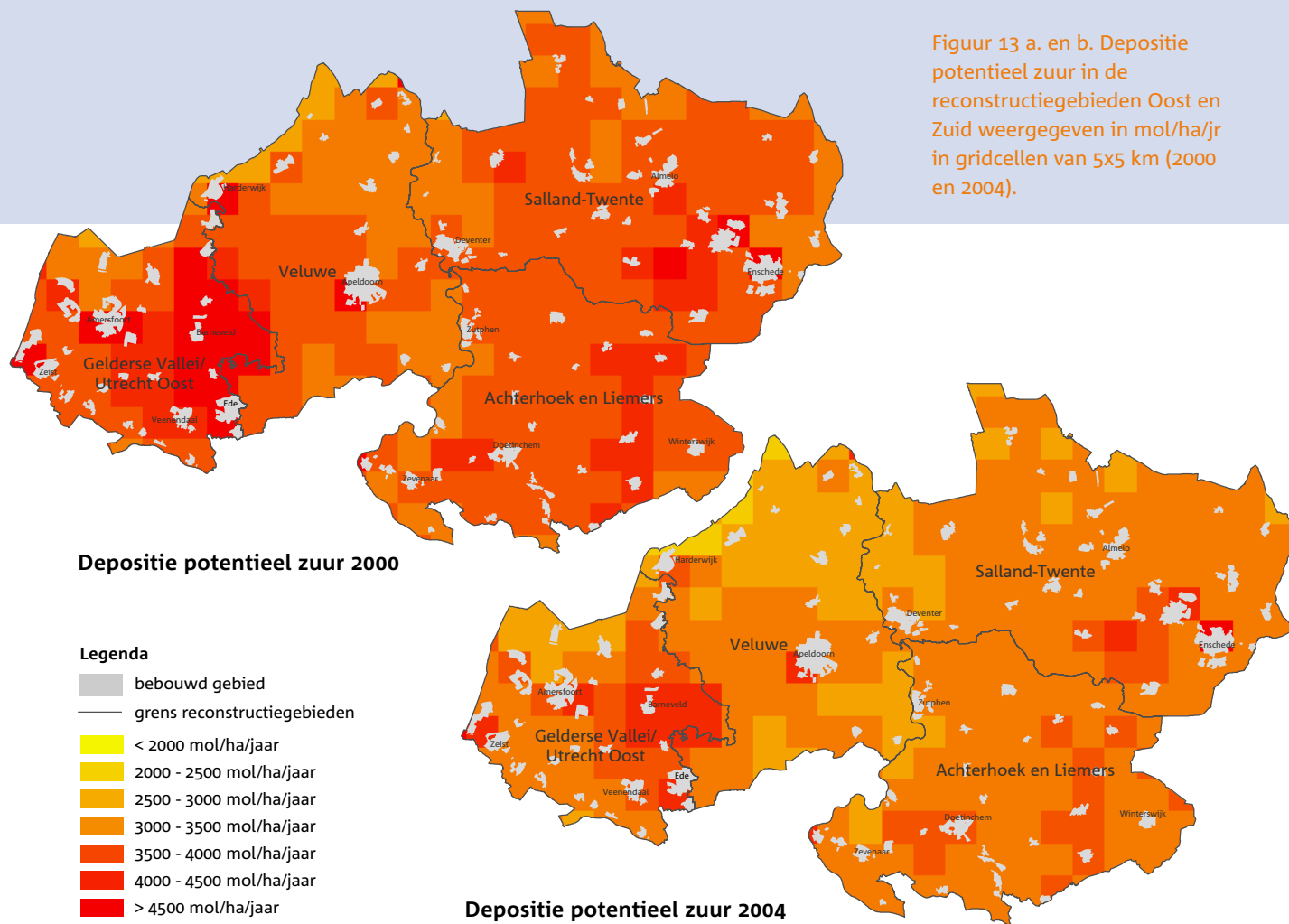
Depositie potentieel zuur 2004

Legenda

- bebouwd gebied
- grens reconstructiegebieden
- < 2000 mol/ha/jaar
- 2000 - 2500 mol/ha/jaar
- 2500 - 3000 mol/ha/jaar
- 3000 - 3500 mol/ha/jaar
- 3500 - 4000 mol/ha/jaar
- 4000 - 4500 mol/ha/jaar
- > 4500 mol/ha/jaar

Figuur 13 a. en b. Depositie potentieel zuur in de reconstructiegebieden Oost en Zuid weergegeven in mol/ha/jr in gridcellen van 5x5 km (2000 en 2004).

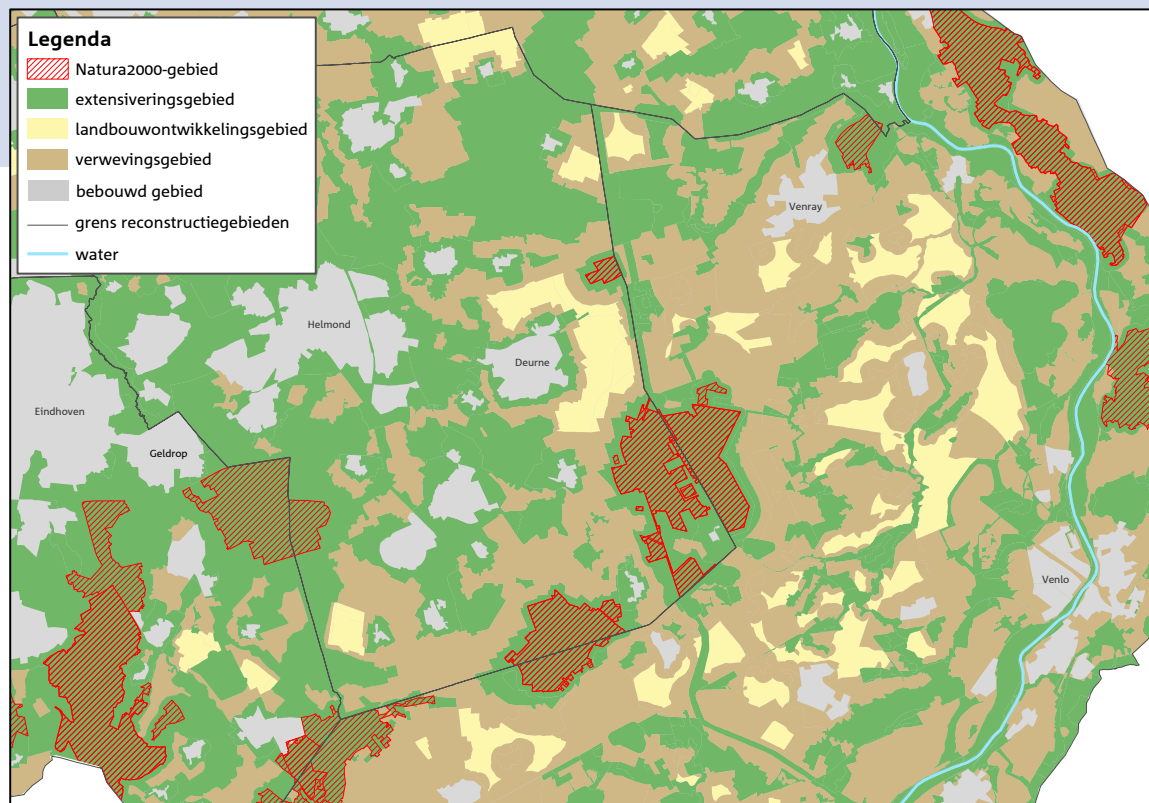
Toelichting:

Uit figuur 12 a en b en 13 a en b valt op te maken dat de landelijk gemiddelde depositie van verzurende stoffen in 2004 verder afgenomen tot 2.930 mol potentieel zuur per ha. De zure depositie ligt daarmee nog boven de doelstelling van 2.300 mol per hectare voor 2010. Regionaal komen grote verschillen voor in de depositie van verzurende stoffen. Vooral in reconstructiegebieden met intensieve landbouw, zoals de Peel en de Gelderse Vallei, kunnen deposities voorkomen van meer dan 5.000 mol per hectare. De hoge depositie wordt vooral veroorzaakt door de bijdrage van de hoge ammoniakuitstoot (NH₃) ter plaatse. Dit is ook goed te zien in de figuren, evenals de hoge depositie van verzurende stoffen rondom de (grote) steden. Net zoals bij stikstofdepositie het geval is, valt een verlaging van de depositie in 2004 ten opzichte van 2000 te constateren.

Natuur

Uiteraard ook aandacht voor het thema natuur in de reconstructie. In het kader hiervan wordt ten eerste ingegaan op de zogenaamde Natura 2000-gebieden, ofwel gebieden vallend onder de Vogel- en Habitatrichtlijn. Voor deze op Europese schaal belangrijke natuurgebieden worden de komende jaren beheerplannen opgesteld. In die beheerplannen zullen maatregelen worden genoemd om de belangrijke natuurwaarden van die gebieden te behouden of verder te ontwikkelen. Deze maatregelen kunnen in reconstructieverband worden uitgevoerd. Tevens wordt aandacht geschonken aan gegevens van de twee rijksregelingen van het zogenaamde Programma Beheer, te weten de Subsidieregeling Natuur (SN) en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). Beide subsidieregelingen gaan uit van overeenkomsten die hun looptijd kennen van 6 jaar en zijn bedoeld om bepaalde natuurresultaten of doelen te halen. Bijvoorbeeld het handhaven of vergroten van aantallen vogel- of plantensoorten. De natuurresultaten met de bijbehorende voorwaarden en onderhoudsrichtlijnen, staan duidelijk omschreven in zogenaamde 'pakketten'. Er wordt subsidie aan de aanvrager verleend voor de aanwezigheid van een pakket op een specifiek terrein of landschapselement. Bij wijze van voorbeeld zijn in tabel 2 gegevens van het reconstructiegebied Achterhoek & Liemers weergegeven.

Figuur 14. Ligging van Natura 2000-gebieden in het reconstructiegebied Zuid ten oosten van Eindhoven.

Toelichting:

In de reconstructiegebieden is een groot aantal Natura 2000-gebieden gelegen binnen het extensiveringsgebied. Zo ook in de omgeving van Eindhoven. Bij wijze van voorbeeld zijn in tabel 2 gegevens van het reconstructiegebied Achterhoek & Liemers weergegeven.

Tabel 2. Aantal hectare begrensde nieuwe natuur in Achterhoek & Liemers.

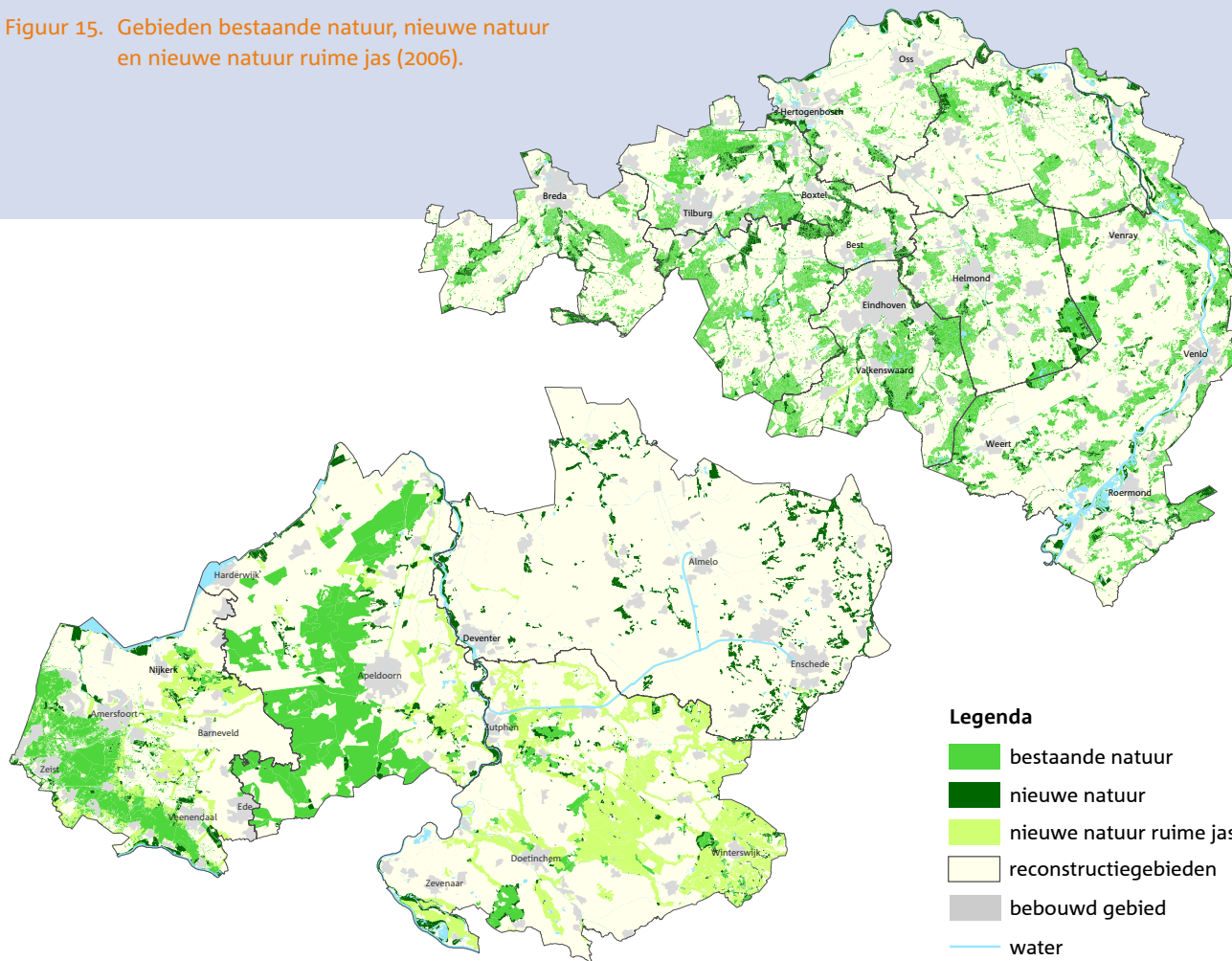
Nieuwe natuur	Aantal ha
Gerealiseerd door particulieren	126
Gerealiseerd door natuurbeschermingsorganisatie	1.503
Gerealiseerd door overige partijen (Rijkswaterstaat, Domeinen etc.)	213
In bezit Bureau Beheer Landbouwgronden	185
Nog niet gerealiseerd	2.386
Totaal	4.413

Nieuwe natuur wordt met name door zowel natuurbeschermingsorganisaties als ook via particulier natuurbeheer gerealiseerd. In reconstructieverband dient nog een groot aantal hectare nieuwe natuur te worden gerealiseerd.

Toelichting:

In het kader van het Programma Beheer is de beleidscategorie 'nieuwe natuur' geïntroduceerd. Dit is een samenvoeging van de 'oude' beleidscategorieën natuurontwikkelingsgebied en reservaat. In feite zijn dit door de provincies begrensde gebieden waarbinnen verwerving en inrichting van landbouwgronden door de staat wordt nagestreefd, met het oog op doeleinden van natuur- en landschapsbehoud. 'Ruime jas' wil zeggen dat sprake is van een zoekgebied waarin de geplande hectares nieuwe natuur uiteindelijk worden gerealiseerd. Goed te zien zijn de grote bestaande natuurgebieden (zoals aangegeven in provinciale natuurgebiedsplannen) op de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug in het reconstructiegebied Oost. Nieuwe natuuropgaven doen zich met name voor rond beken en rivieren en bestaande natuurgebieden, ook vanuit de intentie om gebieden meer met elkaar te verbinden.

Figuur 15. Gebieden bestaande natuur, nieuwe natuur en nieuwe natuur ruime jas (2006).

Water

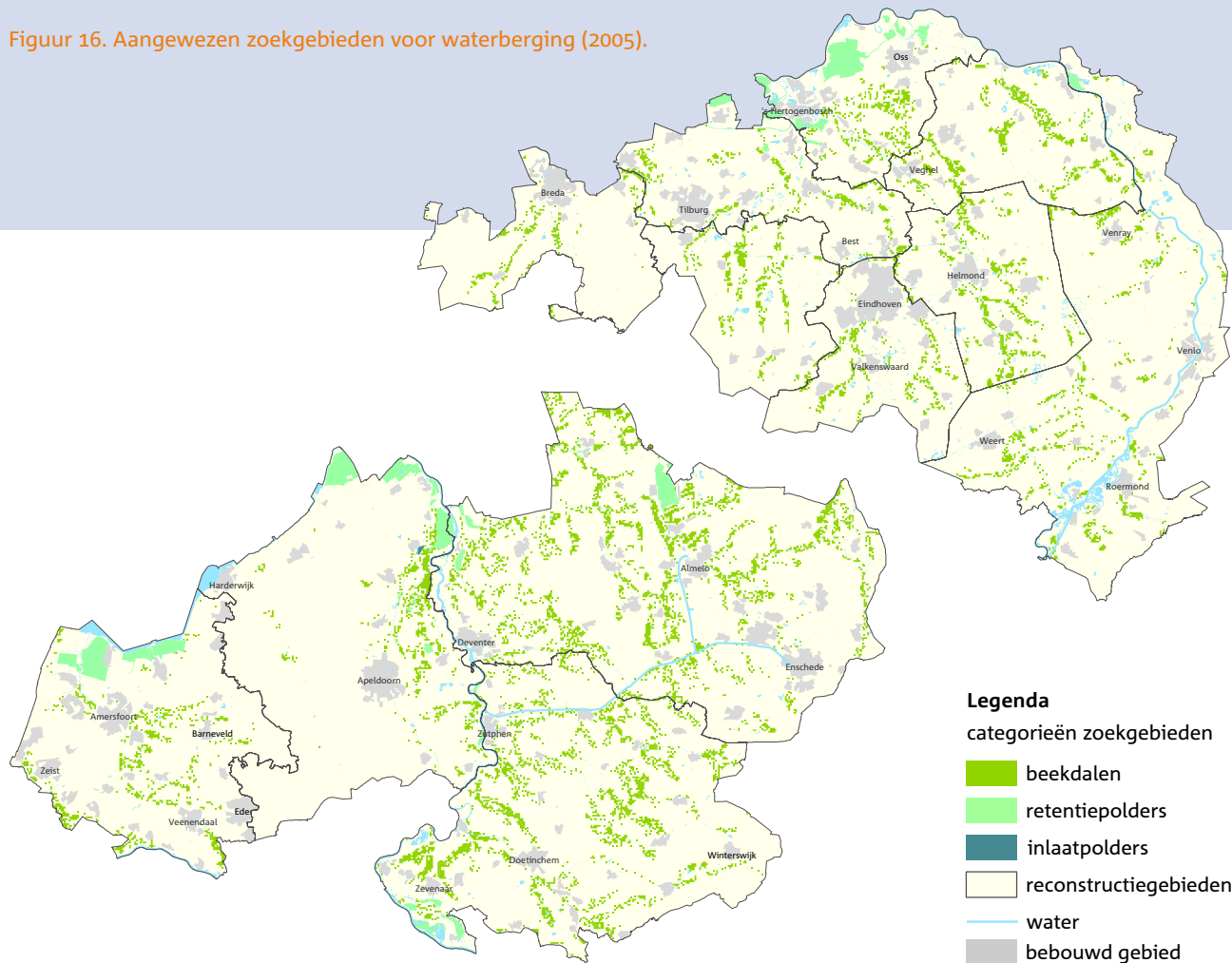
Tenslotte aandacht voor het thema water in de zin van zoekgebieden waterbergingslocaties in de reconstructiegebieden. Hoewel bij reconstructie vaak gedacht wordt aan gebieden met droge zandgronden, hebben Zuid- en Oost-Nederland in tijden van extreme natte perioden ook te kampen met wateroverlast. Om deze overlast te beperken zijn door provincies locaties aangewezen waar water kan worden ingelaten (inlaatpolders), vastgehouden (retentiepolders) en - meer in het algemeen - waar sprake is van natuurlijke overloopgebieden (beekdalen). Het resultaat is weergegeven in figuur 16.

Toelichting:

Zowel in reconstructiegebied Oost als Zuid is sprake van een klein aantal zoekgebieden voor retentiepolders. In vergelijking met de drie typen zoneringsgebieden is de conclusie dat de retentie- en inlaatpolders voornamelijk gelegen zijn in extensiverings- en weavingsgebieden. De zoekgebieden beekdalen komen veel voor en liggen verspreid over het reconstructiegebied, met uitzondering van de hoger gelegen gebieden op de Veluwe. Aangezien landbouwontwikkelingsgebieden bedoeld zijn voor inplaatsing en groei van intensieve landbouw, heeft het de voorkeur om hier geen zoekgebieden te localiseren. In enkele regio's is vanwege de verspreide ligging desondanks sprake van overlap met landbouwontwikkelingsgebieden. Zo is bijvoorbeeld meer dan 40% van het areaal van het regionale landbouwontwikkelingsgebied Maas en Meerij in reconstructiegebied Zuid zoekgebied voor waterberging.

Figuur 16. Aangewezen zoekgebieden voor waterberging (2005).

Resultaten van bijzondere rijksregelingen

De minister van LNV heeft een aantal jaren geleden twee (tijdelijke) regelingen geïntroduceerd die rechtstreeks verbonden zijn met een aantal thema's van de reconstructie: de Regeling Beëindiging Veehouderijtaken en de Regeling Ruimte voor ruimte. Hierna wordt ingegaan op de inhoud én (voorlopige) resultaten van beide regelingen.

Regeling Beëindiging Veehouderijtaken (RBV)

De RBV maakt onderdeel uit van het beleid van het ministerie van LNV om ondernemers in staat te stellen op een sociaal verantwoorde wijze te stoppen met de intensieve veehouderij(tak). Bovendien wilde de Minister met deze opkoopregeling van mestrechten (in kg fosfaat) zoveel mogelijk productierechten uit de markt nemen om zo eind 2003 een evenwicht op de mestmarkt te bereiken. Tot het doel behoorden verder het stimuleren van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS²) en een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit in de reconstructiegebieden.

De regeling is opgezet om tegelijkertijd een impuls te geven aan de vernieuwing van het platteland in de concentratiegebieden door veehouders te stimuleren hun stallen af te breken. In 2000 en 2001 is de regeling in twee korte termijnen (tranches) opengesteld en konden veehouders uit heel Nederland tegen vergoeding hun varkensrechten en/of mestproductierechten aanbieden. Het Rijk stelde hiervoor in totaal 353,5 miljoen euro ter beschikking. In de concentratiegebieden konden de veehouders bovendien deelnemen aan het onderdeel 'Ruimte voor ruimte' van de regeling. De beëindigingregeling gold voor varkens, pluimvee (2e openstellingstermijn inclusief kalkoenen) en rundvee voor vleesproductie.

² Kern van het natuurbesluit in Nederland is het scheppen van een samenhangend netwerk van natuurgebieden, de EHS. Robuuste verbindingen moeten er voor zorgen dat de verschillende gebieden een samenhangend geheel gaan vormen. In 2018 moet de EHS zijn gerealiseerd. Het zal dan ruim 700.000 ha land en een nog veel grotere oppervlakte water omvatten.

Na toewijzing kreeg de ondernemer circa één jaar de tijd om de betreffende veehouderijtak volledig af te bouwen (dit kon uitlopen tot maximaal 17 maanden). De milieuvergunning voor de betreffende tak werd doorgehaald of gewijzigd en gedurende tien jaar mag de beëindigde tak niet meer op het bedrijf voorkomen.

Regeling Ruimte voor ruimte

Het Ruimte voor ruimte-onderdeel hield in dat de ondernemer die een veehouderijtak beëindigde, ook de betreffende stallen afbrak. De betrokken provincies zorgden voor financiering van de vergoedingen (totaal 508,2 miljoen euro gegarandeerd) voor de waarde en de sloopkosten van de stal. De vergoedingen werden betaald uit de bouw van extra woningen in de provincies. Tot slot werden ondernemers met percelen gelegen in de EHS verplicht om deze te beheren volgens de natuurontwikkelingsdoelstelling dan wel over te dragen aan het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL³). Gronden gelegen in aankoopgebieden van BBL moesten worden gemeld.

Beeld van een agrarische locatie in Noord-Brabant voor, tijdens en na de sloop.

³ BBL is een publiekrechtelijke rechtspersoon van DLG. De entiteit is opgericht op basis van de Wet Agrarisch Grondverkeer (WAG) en bestaat om te kunnen handelen in registergoederen zoals grondbezit en gebouwen.

Tabel 3. Aantal opgekochte kg fosfaat omgerekend naar soorten en aantallen dieren in het kader van de RBV.

Diersoort	Aantal opgekochte dierplaatsen
Vleesvarkens	811.600
Fokvarkens	196.600
Leghennen	8.645.800
Vleeskuikens	5.194.700
Vleeskalveren	82.840

In tabel 3 en 4 zijn de belangrijkste resultaten weergegeven. In totaal is aan 4.500 aanvragers voor bijna 11,5 miljoen kg fosfaat subsidie toegezegd. In tabel 3 is dit weergegeven per diersoort en aantallen. De RBV heeft 53% (11,5 miljoen van de 21,5 miljoen kg fosfaat) van het verwachte mestoverschot in 2003 weggenomen.

In totaal zijn 4.067 veehouderijen gestopt in de reconstructieprovincies. Noord-Brabant en Gelderland nemen hiervan ruim 70% voor hun rekening. Van de 4.067 bedrijven hebben 2.193 veehouderijen (54%) besloten om ook de bijbehorende stallen te slopen en zorgen hiermee voor de afbraak van circa 310 ha aan bebouwing. Hiervoor in de plaats zullen 3.513 woningen worden teruggebouwd, voor 95% gelegen in of aan bestaande woonkernen.

Tabel 4. Overzicht van de belangrijkste resultaten per provincie.

	% opgekocht kg fosfaat	Aantal deelnemers RBV	Aantal en (%) deelnemers met varkens	Aantal en (%) deelnemers met pluimvee	Aantal en (%) deelnemers met vleeskalveren
Overijssel	7	625	549 (19,7%)	62 (13,4%)	11 (2,6%)
Gelderland	22	1369	1048 (26,2%)	209 (19,8%)	146 (12,1%)
Utrecht	2	171	138 (15,8%)	24 (12,8%)	10 (6,8%)
Noord-Brabant	46	1557	123 (28,9%)	244 (28,4%)	92 (16,7%)
Limburg	17	451	280 (23,2%)	160 (36,6%)	17 (21,0%)
<i>Overige provincies</i>	5	288	193 (13,9%)	80 (9,4%)	19 (3,9%)
Nederland	100%	4461	3442 (23,7%)	779 (20,2%)	295 (10,2%)

Het is gebleken uit gegevens van het CBS dat bij de bedrijven met varkens, 76% van de afname in totale aantallen in de jaren 2000-2004 samenhangt met deelname aan de RBV.

In de twee jaren van openstelling is middels de RBV 168 ha verworven voor realisatie van de EHS.

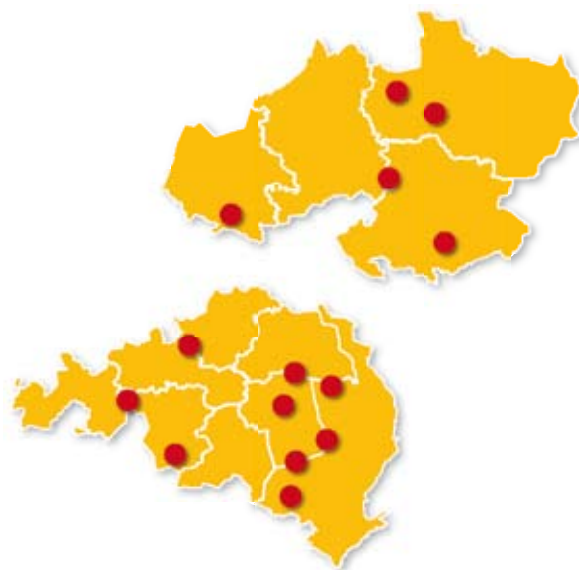
Landelijk experiment verplaatsing intensieve veehouderij (LVIV)

In 2003 heeft de provincie Utrecht namens de vijf reconstructieprovincies DLG opdracht gegeven om, vooruitlopend op de definitieve reconstructieplannen, in het kader van het urgentieprogramma 2003 te starten met een verplaatsings-experiment. Hiermee werd het mogelijk om zestien intensieve veehouderijen aan te kopen die in of tegen de EHS liggen.

Afgesproken is dat het Rijk de stallen opkoopt tegen 80% van de gecorrigeerde vervangingswaarde met een maximum van 750.000 euro per bedrijf/deelnemer. De ministeries van LNV en VROM stellen in totaal hiervoor 8 miljoen euro beschikbaar. De bedrijfsgebouwen worden gesloopt en de kosten hiervan worden vergoed volgens de systematiek van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken. Dat wil zeggen, een vast bedrag per m². De kosten van de sloopregeling komen voor rekening van de provincie waarin het bedrijf gelegen is. De kosten voor de aankoop van gronden en evt. woningen komen voor rekening van het BBL.

Gestart is met zestien deelnemende bedrijven. Door in te spelen op wijzigingen - bedrijven die mogelijk afzien van deelname - zijn er nog twee bedrijven toegevoegd. In november 2004 is de akte ondertekend voor de verplaatsing van het eerste bedrijf. Momenteel zijn nog dertien bedrijven bezig met verplaatsing (zie ook figuur 17). Inmiddels heeft het experiment, zij het met enige aanpassingen, vervolg gekregen in verschillende provinciale (subsidie-)regelingen verplaatsing intensieve veehouderijen.

Figuur 17. Huidige deelnemers aan LVIV.

Bronvermelding en colofon

Bronnen

- Brieven van de minister van landbouw, natuur en voedselkwaliteit aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal d.d. 21 oktober 2003, 8 maart 2004 en 23 april 2004. Sdu Den Haag;
- Brochure 'Platteland in uitvoering, samenvatting van het definitieve reconstructieplan voor Noord- en Midden-Limburg'. Provincie Limburg;
- Brochure 'Reconstructie Concentratiegebieden, Kwaliteitsimpuls voor de zandgebieden'. DLG Utrecht (2003);
- Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV). Eindevaluatie. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Kennis (april 2005).
- Diverse informatie LVIV. P.H. de Groot. DLG Zuid (2006).
- Diverse informatie uitvoeringsprojecten. G.W. Tuinstra, J. Barwegen, H.C.J. Swarte, K. Schonewille, H. van der Meer, J.N. Frumau, M.P.A. de Haas, C.P. Konings-van der Goor, R.F. Eeuwes. DLG (2006).
- www.limburg.nl. Diverse informatie reconstructieplan Noord en Midden-Limburg (2006).
- www.gelderland.nl. Diverse informatie reconstructieplannen Veluwe, Achterhoek & Liemers en Gelderse Vallei/Utrecht-Oost. Provincie Gelderland (2006).
- www.prv-overijssel.nl. Diverse informatie reconstructieplan Salland-Twente. Provincie Overijssel (2006).
- www.provincie-utrecht.nl. Diverse informatie reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-Oost (2006).
- www.brabant.nl. Diverse informatie reconstructieplannen (2006).
- Regionaal uitvoeringsprogramma De Meierij 2005-2008, versie 16 december 2004. Provincie Noord-Brabant.
- Regionaal uitvoeringsprogramma Peel en Maas 2005-2008. Provincie Noord-Brabant.
- Regionaal uitvoeringsprogramma Beerze Reusel 2005-2008. Provincie Noord-Brabant.
- Regionaal uitvoeringsprogramma Boven-Dommel 2005-2008, versie december 2004. Provincie Noord-Brabant.
- Regionaal uitvoeringsprogramma De Peel 2005-2008. Provincie Noord-Brabant.
- Regionaal uitvoeringsprogramma Maas & Meierij 2005-2008, versie 16 december 2004. Provincie Noord-Brabant.

- Regionaal uitvoeringsprogramma De Baronie 2005-2008. Tabellen versie 22 december 2004. Provincie Noord-Brabant.
- Leeswijzer Natuurcompendium, Natuur en Milieu Planbureau (2006).
- GIAB: Alterra en LASER, mei 1998/1999.
- GIAB: Alterra en DR, mei 2004/2005.
- GEBIS: DLG (2006).
- Campings: Stichting Recreatie KIC.
- Reconstructiezonering Overijssel: Provincie Overijssel (2005).
- Reconstructiezonering: Gelderland: Provincie Gelderland (2005).
- Reconstructiezonering Limburg en Utrecht, verzuringsgevoelige gebieden: DLG (2005).
- Reconstructiezonering Noord-Brabant: Provincie Noord-Brabant (2005).
- Natura 2000: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Natuurbeheer (2006).
- Verdrogingskaart 2004: Rijkswaterstaat Rijksinstituut Voor Intergraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling.
- Georefereren bonnebladen: Alterra.
- Verzuring gevoelige gronden Overijssel: Provincie Overijssel.
- Verzuring gevoelige gronden Gelderland: Provincie Gelderland.
- Verzuring gevoelige gronden Utrecht: Provincie Utrecht.
- Verzuring gevoelige gronden Noord-Brabant: Provincie Noord-Brabant.
- Verzuring gevoelige gronden Limburg: Provincie Limburg.

Colofon

Opdrachtgever:	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Directie Regionale Zaken.
Uitgave:	Dienst Landelijk Gebied©2006/Info Centrum DLG tel. 030-2756749.
Redactie/samenstelling:	Dienst Landelijk Gebied, afdeling Concern Productie.
Fotomateriaal:	Dienst Landelijk Gebied (m.u.v. blz. 13 Gerrie Abel, blz. 24 Guus Queisen Sittard vof, blz. 29 Michiel Wijnbergh en blz. 49 provincie Noord-Brabant).
Druk:	Giethoorn ten Brink
Oplage:	2.000

Bijlage: tabellen landbouw

Tabel 1: Aantal NGE (economische eenheden)

Landbouw											
		NGE totaal		NGE akkerbouw		NGE tuinbouw totaal		NGE graasdieren		NGE hokdieren	
		2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Reconstructiegebieden in de provincies:	Zoneringsgebied:										
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	70612	54601	4909	3764	4757	5626	48848	38960	12098	6250
	Verwevingsgebied	551597	450581	26774	20985	32378	34333	356025	298316	19995	96951
	Landbouwontwikkelingsgebied	54086	45659	1372	1256	1198	757	31520	28424	136414	15224
Overijssel	Extensiveringsgebied	33084	29750	1631	1535	1761	4553	24217	19885	5475	3781
	Verwevingsgebied	309543	253337	13976	10708	21129	25435	210357	173229	64079	43972
	Landbouwontwikkelingsgebied	63080	54723	2900	2520	1616	2302	39356	34599	19209	15302
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	373412	321192	25311	22223	113120	131165	140632	111162	94347	56649
	Verwevingsgebied	537551	486798	35452	30612	101619	133698	192304	164072	208177	158422
	Landbouwontwikkelingsgebied	103135	81583	6528	6740	9153	7721	40226	32612	47228	34513
Limburg	Extensiveringsgebied	67085	56407	7528	6707	33553	29703	16840	12702	9164	7298
	Verwevingsgebied	384760	334889	34851	30307	186525	187924	62346	45813	101043	70856
	Landbouwontwikkelingsgebied	84058	79117	4688	4486	38601	41112	11026	9494	29747	24028
Totaal	Extensiveringsgebied	544193	461950	39379	34229	153191	171047	230537	182709	121084	73978
	Verwevingsgebied	1783451	1525633	111053	92612	341651	381390	821032	681430	509713	370201
	Landbouwontwikkelingsgebied	304359	261082	15488	15002	50568	51892	122128	105129	116179	89067

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Tabel 2a: Aantal bedrijven per NGE klasse

		Akkerbouw						Graasdierbedrijven												Hokdierbedrijven											
								Melkkoeien						Vleeskalveren						Kippen						Varkens					
		< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100	
Reconstruc- tiegebieden in de pro- vincies:	Aantal NGE:	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
	Zoneringsgebied:																														
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	93	93	29	17	3	3	41	24	296	224	107	89	27	10	50	41	7	8	1	1	22	12	12	4	21	8	53	29	14	5
	Verwevingsgebied	404	502	76	78	23	10	336	214	2281	1789	858	724	63	40	308	218	54	101	28	20	155	105	94	72	243	125	652	422	199	155
	Landbouwontwikkelingsgebied	27	39	3	5	0	0	49	30	164	149	60	37	22	17	81	83	4	22	16	10	28	25	15	13	70	49	93	70	19	11
Overijssel	Extensiveringsgebied	31	41	3	5	1	1	31	15	163	132	77	57	1	1	2	6	0	0	2	1	7	9	5	2	6	6	25	22	4	3
	Verwevingsgebied	231	282	45	44	3	2	181	105	1517	1257	568	449	24	26	38	29	7	13	7	4	59	53	33	23	87	60	319	219	100	82
	Landbouwontwikkelingsgebied	41	44	11	10	3	2	27	21	286	242	116	100	1	1	6	7	0	4	1	4	17	19	13	9	26	17	80	73	41	32
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	489	507	95	113	5	7	74	44	549	477	468	338	14	20	45	31	12	16	8	5	67	49	83	39	44	24	388	234	192	118
	Verwevingsgebied	450	526	71	97	12	10	68	36	661	640	718	550	16	25	91	58	26	52	15	6	123	104	146	115	66	29	669	475	545	420
	Landbouwontwikkelingsgebied	80	92	16	32	4	4	9	11	114	120	157	119	1	3	28	13	5	11	2	1	15	13	23	23	18	11	178	154	147	106
Limburg	Extensiveringsgebied	57	57	31	39	8	7	3	0	50	34	60	38	1	1	1	0	0	0	1	0	12	7	2	3	2	1	18	14	20	14
	Verwevingsgebied	457	413	137	128	23	27	13	9	163	143	174	117	1	3	17	9	4	8	14	6	95	73	120	73	18	12	206	138	213	153
	Landbouwontwikkelingsgebied	38	57	15	15	0	1	2	0	25	28	32	23	0	1	4	4	0	0	0	0	18	13	36	25	4	2	47	39	63	53
Totaal	Extensiveringsgebied	670	698	158	174	17	18	149	83	1058	867	712	522	43	32	98	78	19	24	12	7	108	77	102	48	73	39	484	299	230	140
	Verwevingsgebied	1542	1723	329	347	61	49	598	364	4622	3829	2318	1840	104	94	454	314	91	174	64	36	432	335	393	283	414	226	1846	1254	1057	810
	Landbouwontwikkelingsgebied	186	232	45	62	7	7	87	62	589	539	365	279	24	22	119	107	9	37	19	15	78	70	87	70	118	79	398	336	270	202

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Tabel 2b: Aantal bedrijven per NGE klasse

		Gemengde bedrijven						tuinbouw totaal											
								tuinbouw						blijvende teelt					
	Aantal NGE:	< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100		< 20		20-100		>100	
Reconstruc- tiegebieden in de pro- vincies:	Jaar:	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
	Zoneringsgebied:																		
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	77	79	74	56	23	14	2	1	7	4	5	9	5	10	14	8	3	6
	Verwevingsgebied	482	489	593	411	215	146	36	32	97	68	44	36	29	29	80	72	36	41
	Landbouwontwikkelingsgebied	51	60	94	69	31	23	1	1	3	3	1	1	1	1	3	4	3	1
Overijssel	Extensiveringsgebied	27	56	44	32	7	3	1	1	1	1	2	0	0	1	3	3	2	4
	Verwevingsgebied	300	337	322	256	106	64	5	6	25	17	17	14	15	18	26	27	20	21
	Landbouwontwikkelingsgebied	38	60	76	36	33	21	1	1	2	4	4	5	2	0	2	0	1	2
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	282	314	269	197	130	96	81	60	227	146	244	227	91	53	194	148	85	108
	Verwevingsgebied	239	298	323	285	241	166	80	53	152	114	189	195	64	65	167	148	106	143
	Landbouwontwikkelingsgebied	27	57	63	53	43	41	6	6	16	12	24	11	4	4	10	7	9	9
Limburg	Extensiveringsgebied	37	29	65	42	29	26	30	17	50	34	70	65	6	7	21	14	10	12
	Verwevingsgebied	190	216	341	232	166	127	160	86	376	206	410	321	60	34	172	109	73	89
	Landbouwontwikkelingsgebied	16	36	47	20	46	31	9	8	52	43	91	78	7	6	19	15	6	13
Totaal	Extensiveringsgebied	423	478	452	327	189	139	114	79	285	185	321	301	102	71	232	173	100	130
	Verwevingsgebied	1211	1340	1579	1184	728	503	281	177	650	405	660	566	168	146	445	356	235	294
	Landbouwontwikkelingsgebied	132	213	280	178	153	116	17	16	73	62	120	95	14	11	34	26	19	25

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Tabel 3: Ontwikkeling veestapel (in aantal dieren)

		Rundvee				Totaal varkens				Totaal kippen				Overige dieren									
		Melkkoeien		Vleeskalveren		Vleesvarkens		Fokvarkens		Vleeskippen		Legkippen		Paarden en pony's		Overig pluimvee		Schapen en geiten		Edelpelsdieren		Konijnen	
Reconstruc- tiegebieden in de provin- cies:	Zoneringsgebied:	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	21126	19230	43197	36496	91439	57550	14530	9959	90449	148111	488192	286121	3195	3051	158598	73797	16124	17218	11942	8560	6110	2282
	Verwevingsgebied	174138	160515	281526	302619	972736	781758	205368	165651	1050523	2556500	7887875	7228769	12556	13458	490694	471678	91926	113300	48828	67012	28255	24581
	Landbouwontwikkelingsgebied	12729	11452	65921	81096	152443	126041	21839	19372	82649	339585	1940610	1893744	780	944	132581	113502	10288	11399	9380	5392	714	1496
Overijssel	Extensiveringsgebied	12296	11434	5127	7644	47003	37250	5668	5260	209612	54000	59575	123257	1058	1066	258	43	4783	5469	3871	4195	265	194
	Verwevingsgebied	110400	103341	47894	59184	541108	435474	102243	83733	690170	2566524	1123606	872586	7490	7849	58640	64587	40264	45599	3000	3800	27115	16161
	Landbouwontwikkelingsgebied	22328	21739	9888	12948	136909	131033	35233	35574	336414	419512	285095	347988	924	992	2092	1290	3905	6054	2880	3250	2473	1946
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	65681	57907	51547	54866	611118	453890	149871	101292	798630	2908949	3733652	2171273	9338	9688	190978	147373	48723	54803	80590	70338	58312	56989
	Verwevingsgebied	97138	90940	101057	122223	1471814	1295740	358982	319997	1669832	7841308	4761277	4922165	8021	9193	159919	152843	58758	82781	203160	236995	118594	116218
	Landbouwontwikkelingsgebied	20625	18678	28005	29668	372689	357898	89587	67842	217317	1497550	1008844	870091	1185	1154	27565	27399	11203	15005	16161	17766	35008	25198
Limburg	Extensiveringsgebied	7916	6173	1595	2564	64332	57829	18162	16984	9300	175757	232257	266074	1279	1491	15101	35000	5054	7875	8830	7200	19	1
	Verwevingsgebied	24501	21047	19396	22617	546538	473712	143510	123038	1075537	2388446	7718010	7201870	5457	5686	743089	335065	22923	31847	48069	54262	12276	10048
	Landbouwontwikkelingsgebied	5086	5017	2901	4307	149547	153340	38917	38980	43109	343100	3338023	3056659	836	845	174854	132580	3181	3165	22699	28763	2442	8000
Totaal	Extensiveringsgebied	107019	94744	101466	101570	813892	606519	188231	133495	1107991	3286817	4513676	2846725	14870	15296	364935	256213	74684	85365	105233	90293	64706	59466
	Verwevingsgebied	406177	375843	449873	506643	3532196	2986684	810103	692419	4486062	15352778	21490768	20225390	33524	36186	1452342	1024173	213871	273527	303057	362069	186240	167008
	Landbouwontwikkelingsgebied	60768	56886	106715	128019	811588	768312	185576	161768	679489	2599747	6572572	6168482	3725	3935	337092	274771	28577	35623	51120	55171	40637	36640

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Tabel: 4 Ontwikkeling in de gespecialiseerde melkveehouderij

		Melkkoeien Totaal		Totaal omvang gespecialiseerde melkveehouderijbedrijven in ha		melkkoeien per ha	
Reconstructiegebieden in de provincies:	Zoneringsgebied:	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	21126	19230	12844,87	12484,88	1,645	1,540
	Verwevingsgebied	174138	160515	94247,53	93794,25	1,848	1,711
	Landbouwontwikkelingsgebied	12729	11452	5585,45	5162,94	2,279	2,218
Overijssel	Extensiveringsgebied	12296	11434	7417,28	7251,9	1,658	1,577
	Verwevingsgebied	110400	103341	60334,39	60083,84	1,830	1,720
	Landbouwontwikkelingsgebied	22328	21739	11034,27	11778,15	2,024	1,846
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	65681	57907	32512,14	30554,91	2,020	1,895
	Verwevingsgebied	97138	90940	45945,55	43062,67	2,114	2,112
	Landbouwontwikkelingsgebied	20625	18678	8861,13	8402,37	2,328	2,223
Limburg	Extensiveringsgebied	7916	6173	4371,08	3406,55	1,811	1,812
	Verwevingsgebied	24501	21047	12111,98	11122,26	2,023	1,892
	Landbouwontwikkelingsgebied	5086	5017	2099,44	2099,81	2,423	2,389
Totaal	Extensiveringsgebied	107019	94744	57145,37	53698,24	1,873	1,764
	Verwevingsgebied	406177	375843	212639,5	208063,02	1,910	1,806
	Landbouwontwikkelingsgebied	60768	56886	27580,29	27443,27	2,203	2,073

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Tabel 5: ontwikkeling aantal agrarische bedrijven met niet-agrarische nevenactiviteiten

		Aantal bedrijven met verbrede landbouw in de vorm van:														Aantal bedrijven zonder verbrede landbouw		Totaal aantal bedrijven	
Reconstructiegebieden in de provincies:	Zoneringsgebied:	Toerisme, accommodatie of vrije tijdbesteding		Verwerken van landbouwproducten op het bedrijf		Verkopen van landbouwproducten op het bedrijf		Productie duurzame energie		Zorgboerderij		Agrarisch natuur- en landschapsbeheer		Verbrede landbouw divers (o.a. stalling)		1999	2005	1999	2005
		1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005				
Gelderland / Utrecht	Extensiveringsgebied	66	83	16	18	52	65	*	28	8	12	188	195	40	52	1241	927	1500	1246
	Verwevingsgebied	190	290	53	66	232	372	*	172	30	68	401	705	207	304	9409	7108	10277	8612
	Landbouwontwikkelingsgebied	6	12	6	4	12	23	*	12	1	5	7	28	4	20	1063	858	1092	948
Overijssel	Extensiveringsgebied	39	52	3	6	13	13	*	9	4	1	63	75	7	21	584	482	676	613
	Verwevingsgebied	148	191	40	35	116	169	*	56	14	34	186	289	54	160	5304	4319	5747	5053
	Landbouwontwikkelingsgebied	11	18	2	2	13	20	*	12	4	3	4	23	6	16	1005	847	1037	926
Noord Brabant	Extensiveringsgebied	120	159	28	52	227	266	*	41	17	35	198	197	132	161	5167	3881	5734	4573
	Verwevingsgebied	94	137	32	40	152	217	*	96	12	26	119	175	104	157	6102	4979	6499	5639
	Landbouwontwikkelingsgebied	8	23	3	4	16	31	*	15	2	4	18	34	13	29	1140	949	1194	1057
Limburg	Extensiveringsgebied	22	18	8	6	77	65	*	7	2	3	57	52	7	16	588	412	724	555
	Verwevingsgebied	87	90	33	27	283	292	*	40	13	13	106	129	54	60	3903	2763	4353	3265
	Landbouwontwikkelingsgebied	6	11	6	6	37	42	*	11	1	3	5	10	6	7	642	508	695	582
Totaal	Extensiveringsgebied	247	312	55	82	369	409	*	85	31	51	506	519	186	250	7580	5702	8634	6987
	Verwevingsgebied	519	708	158	168	783	1050	*	364	69	141	812	1298	419	681	24718	19169	26876	22569
	Landbouwontwikkelingsgebied	31	64	17	16	78	116	*	50	8	15	34	95	29	72	3850	3162	4018	3513

* : gegevens niet beschikbaar

Bron: GIAB 2000 en GIAB 2005

Kijk voor meer informatie over reconstructie op www.dereconstructie.nl.

landbouw, natuur
en voedselkwaliteit

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer